МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0133
спеціальності 013 «Початкова освіта»
освітньо-професійної програми «Початкова освіта»
О. В. Щербаха

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, к. пед. н., доцент
_____О. В. Гузенко

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової, к.пед.н., доцент
_____О. О. Андрющенко

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 013 «Початкова освіта»
Освітньо-професійна програма «Початкова освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри_____

«____» _____20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Щербахі Олександру Віталійовичу

1. Тема роботи: «Формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах нової української школи»,
керівник роботи Гузенко Оксана Вікторівна, к. пед. н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від «24» вересня 2024 р. № 1446-с.

2. Строк подання студентом роботи: 1 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали педагогічної практики, курсових робіт, педагогічних досліджень, нормативно-правових актів, тощо.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): аналіз основних понять дослідження; дослідження структурно-функціональних особливостей компетентності; розгляд навчально-пізнавальних компетентностей учнів початкової школи як педагогічної проблеми; дослідження концептуально-методичних засад НУШ для формування компетентностей учнів початкової школи; визначення педагогічних умов формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ; надання методичних рекомендації формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ.

5. Перелік графічного матеріалу: 2 рисунки.

6. Консультанти розділів роботи

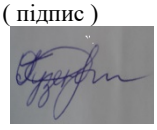
Розділ	Консультант	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Гузенко О.В.	05.02.24 р.	05.02.24 р.
Розділ 1	Гузенко О.В.	11.03.24 р.	11.03.24 р.
Розділ 2	Гузенко О.В.	06.05.24 р.	06.05.24 р.
Висновки	Гузенко О.В.	09.09.24 р.	09.09.24 р.

7. Дата видачі завдання: 05.02.24 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	Виконано
2	Написання вступу	листопад	Виконано
3	Написання першого розділу	грудень-квітень	Виконано
4	Написання другого розділу	травень-вересень	Виконано
5	Написання висновків	вересень	Виконано
6	Оформлення роботи, рецензування	жовтень-листопад	Виконано
7	Захист	грудень	

Студент _____ __Щербаха О.В.__
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи Гузенко О.В.
(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 73 сторінки, 2 рисунки, 58 джерел.

Мета дослідження – теоретичний аналіз сутності та особливості формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах нової української школи.

Об’єкт дослідження – формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ.

Предмет дослідження – особливості формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ.

Методи дослідження: виявити та обґрунтувати особливості формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ.

Було застосовано комплекс загальнонаукових теоретичних методів дослідження: вивчення та аналіз педагогічної, методичної га психологічної літератури з проблеми дослідження, фахових періодичних видань, синтез, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, класифікація тощо.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в розкритті сутності особливостей формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ, досліджено особливості педагогічних умов формування компетентностей учнів початкової школи на загальних та предметних засадах.

Галузь використання: заклади освіти.

ПОЧАТКОВА ШКОЛА, МОЛОДШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК, ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ, КОМПЕТЕНТНОСТІ, КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД, НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

SUMMARY

Shcherbakha O.V. Formation of Key Competencies of Primary School Students in the Context of the New Ukrainian School (NUS).

The qualification work consists of an introduction, 2 chapters, conclusions, a list of used literature (58 items).

The study reveals the features of the formation of key competencies of primary school students in the conditions of the National Secondary School. The study of the formation of key competencies of primary school students in the conditions of the National Secondary School is relevant because today there is an urgent need to adapt the education system to both the challenges of modernity and those caused by the war in Ukraine.

The purpose of the study: to identify and substantiate the features of the formation of key competencies of primary school students in the conditions of the National Secondary School.

Research objectives:

1) to analyze the general principles of research into the essence and features of the formation of key competencies of primary school students;

2) to investigate the conceptual and methodological principles of the National Secondary School for the formation of competencies of primary school students;

3) to substantiate the pedagogical conditions for the formation of competencies of primary school students in the conditions of the National Secondary School;

4) to develop methodological recommendations for the formation of competencies of primary school students in the conditions of the National Secondary School.

The object of the qualification work is the formation of key competencies of primary school students in the conditions of the National Secondary Educational Service.

Subject of the study: features of the formation of competencies of primary school students in the conditions of the National Secondary Educational Service.

The part 1 “General principles of research into the essence and features of the formation of key competencies of primary school students” considers the concept and essence of the competency-based approach to learning; studying the features of the formation of key competencies of younger schoolchildren, the features of the educational and cognitive competence of primary school students as a pedagogical problem.

The part 2 “Features of the formation of key competencies of primary school students in the conditions of the National Secondary Educational Service” considers the conceptual and methodological principles of the National Secondary Educational Service for the formation of competencies of primary school students, determines the pedagogical conditions for the formation of competencies of primary school students in the conditions of the National Secondary Educational Service; provides methodological recommendations for the formation of competencies of primary school students.

Keywords: competency-based approach, competence, primary school, junior school age, pedagogical conditions, primary school.

ЗМІСТ

Вступ……... 8

Розділ 1. Загальні засади дослідження сутності та особливостей формування ключових компетентностей учнів початкової школи …….. 11

1.1. Аналіз основних понять дослідження ……... 11

1.2. Структурно-функціональні особливості компетентності …… 19

1.3. Навчально-пізнавальні компетентності учнів початкової школи як педагогічна проблема……. 27

Розділ 2. Особливості формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ…….. 38

2.1. Концептуально-методичні засади НУШ для формування компетентностей учнів початкової школи..... 38

2.2. Педагогічні умови формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ……. 48

2.3. Методичні рекомендації формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ…….. 57

Висновки……..... 64

Список використаних джерел……... 68

ВСТУП

Сучасний світовий досвід продемонстрував вагому необхідність формування компетентностей ще починаючи отримання початкового рівня освіти. Це обумовлено тим, що життя в сучасному світі вимагає від людини бути мобільним, а не статичним, а для цього є потреба у формуванні компетентності вчитися протягом життя, формування даної компетенції відбувається ще з дитинства. Для того щоб адаптуватися до викликів сучасного життя є необхідність володіти такими компетентностями як: критичне мислення, вміння ефективно комунікувати, креативність, інформаційна грамотність, та ін. В умовах війни, кризових ситуацій і змінних реалій діти повинні бути готовими до вирішення складних життєвих ситуацій. Враховуючі дані світові тенденції, в Україні відбулось реформування сфери шкільної освіти. Було запроваджено Нову українську школу (НУШ), саме мета якої і є формування ключових компетентностей, які дозволяють учням адаптуватися в сучасному світі. Роль компетентнісного навчання обумовлена тим, що воно є основою освітніх реформ у багатьох країнах світу (наприклад, у країнах ЄС). Це сприяє інтеграції України в глобальний освітній простір.

Особливу роль у формуванні компетентостей наділяється саме початковій школі. Бо саме початкова школа є фундаментом для формування низки компетентностей, а саме : 1) уміння вчитися; 2) соціальна відповідальність; 3) математичні навички; 4) комунікативні здібності тощо.

Дослідження формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ є затребуваним бо на сьогодні є нагальна потреба в адаптації освітньої системи як до викликів сучасності так і тих, що обумовлені війною в Україні. Тому на сьогодні є потреба у впровадження інноваційних методів навчання та забезпечення комплексного розвитку особистості учнів. Це питання має вагоме значення для побудови конкурентоспроможної, інклюзивної та сучасної освітньої системи в Україні.

Дослідженням сутності та особливості компетенції та компетентності І. Бургун, Н. Климова, О. Ковальова, Н. Лук'янчук, О. Ляшенко, Дж. Равен, Н. Сторожук, Н. Тарандушко та ін. Впровадженням педагогічних умов компетентнісного навчання в початковій школі займаються: Л. Горгош, О. Михайлик А. Нестеренко, Т. Сипняк, О. О. Тирон та ін.

Мета дослідження – виявити та обґрунтувати особливості формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ.

Завдання дослідження:

1) Проаналізувати загальні засади дослідження сутності та особливостей формування ключових компетентностей учнів початкової школи.

2) дослідити концептуально-методичні засади НУШ для формування компетентностей учнів початкової школи.

3) Обґрунтувати педагогічні умови формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ.

4) Розробити методичні рекомендації формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ.

Об'єкт дослідження – формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ.

Предмет дослідження – особливості формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ.

Було застосовано комплекс загальнонаукових теоретичних методів дослідження, такі як: вивчення та аналіз педагогічної, методичної га психологічної літератури з проблеми дослідження, фахових періодичних видань. Також використано: синтез, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, класифікація тощо.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в розкритті сутності структурно-функціональних особливостей компетенції, особливостей її формування та осмисленні концептуально-методичних засади НУШ для формування компетентностей учнів початкової школи.

Результати дослідження можуть бути використані вчителями, керівниками

закладів загальної середньої освіти з метою підвищення ефективності освітньої діяльності з молодшими школярами, оптимізації взаємодії дітей, батьків та школи, та загалом підвищення педагогічної культури.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (58 найменувань). Загальний обсяг – 74 сторінок, обсяг основного тексту – 61 сторінка.

РОЗДІЛ 1
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

1.1. Аналіз основних понять дослідження

Для того щоб детально дослідити сутність та особливості формування ключових компетентностей учнів початкової школи, в першу чергу необхідно проаналізувати основні поняття дослідження. До таких понять було віднесено наступні: «початкова школа (освіта)», «молодший шкільний вік», «педагогічні умови», «компетентності», «компетентнісний підхід», «нова українська школа». Сукупність даних понять та категорій, дозволить більш детально осягнути роль початкової школи у формуванні ключових компетентностей у школярів.

Отже, щодо сутності поняття «початкова освіта», то якщо звернутися до «Українського педагогічного словнику» С. Гончаренка, поняття «початкова освіта» визначається наступним чином – «загальноосвітній навчально-виховний заклад для дітей, що дає початкову освіту (елементарні знання з рідної мови, математики, а також про природу й суспільство); перший ступінь загальної середньої освіти» [11]. Дане поняття на нашу думку надає загальні та абстракті ознаки сутності та ролі початкової освіти, вказуючи на мінімальний стандартний набір можливостей під час навчання в початковій школі.

Якщо звернутися до Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття)», то чітке визначення такого поняття як «початкова освіта» відсутнє, але дана програма вказує на основний функціонал який має надавати початкова освіта, а саме: 1) забезпечення загального розвитку дитини; 2) вміння впевнено читати, писати, знати основи арифметики; 3) первинні навички користування книжкою та іншими джерелами інформації; 4) формування загальних уявлень про навколишній світ; 5) засвоєння норм загальнолюдської

моралі та особистісного спілкування, основ гігієни, 6) вироблення перших трудових навичок [14]. Вказаний функціонал вже більш детально вказує на особливості початкової освіти, демонструючи те, що з час навчання на рівні початкової школи дитина має оволодіти цілим комплексом базових навчальних навичок, вмінь та компетенцій.

Для того щоб осягнути важливість формування базових компетентностей для учнів молодшої школи, необхідно розглянути сутність та особливості початкової школи. Враховуючи історичні особливості то початкова школа є найстарішою ланкою у загальній шкільній освітній системі. В країнах Європи європейських були прийняті перші нормативно-правові акти про обов'язкову початкову освіту, датуються дані документи – початок XIX ст. (у Пруссії в кінці XVIII ст.). В Україні є загальна початкова освіта була введена у 1930 році [24].

Відповідно найбільш фундаментальні кроки побудови освітньої системи розпочалися вже за часів Незалежної України. Так, відповідно до Закону України «Про освіту», початкова школа це «заклад освіти І ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує початкову освіту» [36]. Відповідно до даного трактування бачимо, що початкова школа (освіта), це перша ступінь освіти, із трьох основних, які можуть бути надані в межах загальної середньої освіти в Україні. Навчання в початковій школі триває 4 роки. Учнями 1 класу можуть стати діти, яким до 1 вересня виповнилося 6 років і які за результатами медичного та психологічного обстежень не мають протипоказань для систематичного навчання [34].

Враховуючи усі особливості сутність та організаційні особливості, найбільш чітко надає визначення надає О. Фізеші, зазначаючи, що «початкова школа є навчально-виховним закладом, що забезпечує здобуття початкової освіти, яка визначається як перший освітній рівень, що передбачає оволодіння учнями вміннями читати й писати, початковими знаннями з математики, про навколишній світ, засвоєння загальнолюдських та національних цінностей, формування всебічно й гармонійно розвиненої творчої особистості» [55]. Дане визначення демонструє нам і організаційні особливості початкової школи і

сутнісно-змістовні, щодо мета та завдань початкової школи.

Для того щоб дослідити педагогічні умови формування компетентностей учнів початкової школи, необхідно також розумітися на певних засадах вікової психології. Для цього нам необхідно дослідити сутність поняття «молодший шкільний вік».

Загальні засади розуміння поняття «молодший шкільний вік» викладені в Енциклопедії сучасної України, відповідно до якого поняття «молодший шкільний вік», позначається як «період у житті дитини від 6-7 до 10-11 років, пов'язаний із навчанням у початковій школі та обумовлений особливостями її психічного й фізичного розвитку; період середини та завершення дитинства» [23]. Як бачимо, дане визначення має загальні характеристики, вказуючи на ключові особливості даного вікового періоду.

Більш вузькогалузеве визначення молодшого шкільного віку надає О. Демчук, зазначаючи, що це « особливий сенситивний період, період активного розвитку самосвідомості, коли найважливіші новоутворення виникають у всіх сферах психічного розвитку: змінюється інтелект, особистість, соціальні відносини» [13]. Відповідно до особливостей даного визначення бачимо, що основна увага зосереджена саме на психологічних особливостях та можливостей даного вікового періоду. Допоміжним у розумінні даного визначення стане трактування поняття сенситивність. Отже відповідно до Психологічної енциклопедії синситивність розглядається як «властивість темпераменту людини, яка визначається найменшою силою зовнішніх впливів, необхідних для виникнення психічної реакції. Характеризується підвищеною чутливістю людини до подій, які відбуваються з нею і навколо неї [39].

В контексті співвідношення сутності молодшого шкільного віку та сензитивності, то на думку Н. Лейтеса молодший шкільний вік є сензитивним для формування мотивів учіння, розвитку стійких пізнавальних потреб і інтересів, продуктивних прийомів і навичок навчальної роботи, «вміння вчитися», для розвитку навичок самоконтролю, самоорганізації та саморегуляції, становлення адекватної самооцінки, розвитку критичності по відношенню до

себе та оточуючих тощо [18]. На засадах даного співвідношення бачимо, що особливість даного вікового періоду є найбільш сприятливою для формування пізнавальних потреб, здобування нових компетентностей та навичок.

Н. Казюк зазначає, що особливість періоду молодшого шкільного віку обумовлений особливістю соціальної ситуації розвитку, а саме навчанням у початковій школі. На цьому віковому етапі провідною діяльністю стає навчання, основою якого є пізнавальний інтерес і нова соціальна позиція. Дослідниця також зазначає, що нижня межа молодшого шкільного віку (6-7 років) пов'язана з переходом до навчання як систематичної та цілеспрямованої діяльності.

На основі розглянутого можемо зазначити, що даний життєвий період характеризується низкою фізіологічних, психологічних, розумових трансформацій. Саме врахування цих трансформаційних особливостей повинно бути фундаментом для формування ключових компетентностей.

Враховуючи об'єкт теми даної роботи, не менш важливим є дослідження поняття «компетентність». На сьогодні в сучасному науковому просторі виокремлюють цілу низку трактувань понять «компетентність», дані поняття мають як і загальне словникове трактування, так і авторський підхід щодо розуміння сутності даного поняття.

Відповідно до словника іншомовних слів, то поняття « компетентність», позначається як «поінформованість, обізнаність, авторитетність» [46]. Дане розуміння компетентності вказує нам на основні категорії яка наповнюють сутність даного поняття.

Якщо звернути до іншого, Словника української мови, то відповідно до нього зазначається, що компетентність розглядається як властивість за значенням компетентний. Відповідно до даного розуміння зазначено, що компетентний є той, хто: 1) має достатні знання в якій-небудь галузі; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) має певні повноваження; повноправний, повновладний [47]. На нашу думку дане розуміння вказує на компетенцію не як на шлях до досягнення компетенції, а як кінцевий результат,

акцентуючи увагу на тому, що компетенції це є результатом фахової та професійної діяльності.

Відповідно до теми та мети даної роботи нам більш дотично розглянути розуміння компетентності відповідно до засад початкової освіти. Так, відповідно до засад Державного стандарту початкової загальної освіти, компетентність розглядається як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається зі знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці [15]. Даний підхід до розуміння сутності компетентності має функціональний характер, та в цілому розкриває загальні ба базові характеристики даного поняття, розкриваючи його сутнісні особливості.

Не менш цікавими є авторські визначення сутності поняття «компетентності». Так вітчизняна дослідниця М. Головань зазначає, що Комплексно трактує поняття М. Головань, компетентність це «володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності; компетентність – це інтегративне утворення особистості, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, які обумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності» [9]. В даному визначенні висвітлено сутність компетенції як причинно-наслідкове явище, яке є результатом власного бажання до пізнання навколишнього світу, в додатку з освітніми можливостями, які і дозволяють в результаті формувати відповідні компетенції.

Багатовимірний підхід до розуміння компетентності пропонують також і О. Антонова та Л. Маслак, зазначаючи, що «компетентність це гармонійне, інтегроване, системне поєднання знань, умінь і навичок, норм, емоційно-ціннісного ставлення та рефлексії, що складають мінімальну готовність особистості до вирішення практичних завдань» [2]. Відповідно до особливостей даного визначення, то в даному випадку вважаємо за потрібне звернути увагу на інтеграційний характер сутності поняття компетентність, бо саме інтеграційних

можливостей буде залежати наскільки ті чи інші компетентності будуть сформовані у дитини молодшого шкільного віку.

Відповідно до теми даної роботи, розуміння сутності поняття компетентність, не оминуло і Нову українську школу (НУШ). Отже, НУШ розглядає компетентність як «динамічну комбінацію знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [29]. Виходячи з особливостей даного визначення бачимо, що тут увагу також зосереджена на комплексній інтегративній можливості поєднання знань, досвіду та практики, що в результаті і формує наявність у людини компетентності.

Враховуючи особливість молодшого шкільного віку та загальні засади формування компетентності бачимо, що одну із вагомих роль відіграє саме педагогічна діяльність вчителя молодших класів. Тому за доцільне наступним буде розгляд такого поняття як «педагогічні умови».

Для того щоб процес формування компетенцій відбувався ефективно та на користь дитини для подальшого її життя, працівникам освітнього середовища, необхідним є створення відповідних педагогічних умов. На сьогодні в науковому просторі існує безліч авторських визначень поняття «педагогічні умови». Перш ніж розглянути сутність педагогічних умов, розглянемо загальне розуміння поняття «умови». В тлумачному словнику сучасної української мови поняття «умова» розглядається як «необхідна обставина, що уможливлює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [7]. Як бачимо, це сприятлива обставина яка сприяє досягненню певної мети.

На думку А. Панібратської, «педагогічні умови» є структурною оболонкою педагогічних технологій чи педагогічних моделей та тих обставини, на основі котрих реалізуються компоненти освітніх технологій [32]. Вважаємо, що думка А. Панібратської, має абстрактний характер, зазначаючи, що педагогічні технології мають структурну оболонку, яка саме і утворює ці педагогічні умови.

Колектив дослідників, у складі А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий, розглядають педагогічні умови, як «чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяють їх на: зовнішні (позитивні відносини педагога та учня; об'єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо) та внутрішні (індивідуальні властивості, тобто стан здоров'я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо)» [33]. Дане визначення має, так би мовити, демонстративний характер, зазначаючи, що сутність педагогічних умов залежить від зовнішніх та внутрішніх чинників освітнього процесу.

Інший підхід до розуміння педагогічних умов має О. Бражнич, яка зазначає, що «педагогічні умови» є сукупністю можливостей, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей для здійснення педагогічного процесу, що в результаті забезпечує успішне досягнення мети. На нашу думку твердження об'єктивно розкриває сутність поняття педагогічні умови саме як комплексного явища, відповідно до якого основним завданням є саме реалізація педагогічного (освітнього) процесу [5].

Інша науковиця, Г. Голубова також дотепно розкриває сутність поняття педагогічні умови, зазначаючи, що це « особливості організації навчально-виховного процесу, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості. Це такі особливості організації навчально-виховного процесу, які забезпечують цілісність навчання та виховання, сприяють всебічному гармонійному розвитку та створюють сприятливі можливості для виявлення та розвитку обдарованості» [10]. Дане визначення вже вказує на необхідність організаційних особливостей щодо поняття педагогічні умови, вказуючи що педагогічні умови мають бути такого характеру, щоб вони сприяли комплексному та гармонійному розвитку учнів.

Не менш важливим в педагогіці є розуміння того, що педагогічні умови поділяють на декілька рівнів. Так, до першого рівня педагогічних умов відносять особистісні характеристики учнів, що в певній мірі формує засади до успішного та ефективного навчання. Наступний рівень педагогічних умов представляє

собою обставини реалізації освітнього процесу. Дані обставини складаються зі 1) змісту та організації діяльності учнів; 2) міжособистісні відносини, спілкування між собою; 2) відносини педагогів з учнями [53].

Розглянуті підходи до розуміння поняття «педагогічні умови», вказують нам, що це сукупність організаційних обставин та особливостей застосування педагогічних методів, які в сприяють утворенню унікальних умов навчання, та мотивують до саморозвитку.

Але для того щоб педагогічні умови мали свій результат в питаннях формування компетентності, необхідним є застосування компетентнісного підходу під час реалізації освітнього процесу.

В загальному розумінні, поняття компетентнісний підхід, необхідно розуміти як освітню концепцію, яка спрямована на те, щоб учні отримували не тільки теоретичні знання, але й практичні навички та вміння застосовувати їх у реальних ситуаціях [52]. Виходячи з особливостей даного визначення бачимо, що основним завданням компетентнісного підходу є вдале та вміле поєднання, теоретичних та практичних компонентів освітнього процесу.

Інше вітчизняне джерело зазначає, що «Компетентнісний підхід це спрямованість навчального процесу на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей кожного учня. Результатом такого процесу має стати формування загальної компетентності, що є інтегрованою характеристикою особистості, яка включає знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі». Відповідно до даного підходу до розуміння компетентнісного підходу бачимо, що це комплексний підхід до ведення навчального процесу, мета якого формування загальних компетентностей серед школярів [21].

В. Химинець, ототожнює поняття «компетентнісний підхід» зі спрямованістю освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей учнів. Компетентнісний підхід скеровує освіту на формування цілого набору компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо). Науковець зазначає, що традиційна система

освіти акцентувала основні зусилля на набутті знань, умінь і навичок, що догматично абсолютизувало знання і сформувало т.зв. «знаннєвий підхід» до навчання. Основна увага при цьому фокусувалася на самих знаннях, а те, для чого вони потрібні, залишалося поза увагою [56]. Даний підхід до розуміння компетентнісного підходу вказує на те, що основна задача сучасних педагогічних умов, це застосування у своєму функціоналі компетентнісний підхід

І наостанок розглянемо сутність такого поняття як «Нова українська школа», яка і актуалізувала роль компетентнісного підходу в системі шкільної освіти. Відповідно до визначення яке надає Міністерство освіти і науки, Нова українська школа це «ключова освітня реформа, мета якої створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті» [28]. Дане визначення вже вказує на вагому роль компетентнісного фактору під час освітньої діяльності школярів.

На основі дослідження сутності та особливості ключових понять дослідження можемо зазначити, що кожне із розглянутих понять у фінальному результаті сприяє досягненню ключової мети теми даної кваліфікаційної роботи.

Враховуючи особливості сутності кожного з понять бачимо, що формування ключових компетентностей учнів початкової є доцільним, ефективним та виправданим, відповідно до сучасних викликів до освіти.

1.2. Структурно-функціональні особливості компетентності

Дослідження понять «компетентність» та «компетентнісний підхід» продемонструвало нам наскільки важливим є здатність бути компетентним в сучасному світі. Тому для того, щоб дослідити особливості педагогічних умов формування компетентностей учнів початкової школи, необхідно дослідити структурно-функціональні особливості компетентності.

На основі розглянутих понять сутності компетенції бачимо, що це що це інтегрована здатність людини, яка складається із знань, умінь, навичок, цінностей ставлення та досвіду, що в результаті дозволяють ефективно виконувати завдання або діяльність.

В науково-дослідницькому просторі низку авторських підходів до розуміння сутнісних та змістовних особливостей компетенції.

Колектив вітчизняних дослідників – Н. Лук'янчук, Н. Климова, О. Ковальова, Ю. Савченко, зазначають, що для осмислення сутності та особливості компетенції важливе значення відіграє дослідження структурних компонентів компетенції. Це обумовлено необхідністю розуміння особливостей процесу формування та оцінки компетентності. Під структурними компонентами розглядають складові елементи з яких складається компетентість.

Якщо розглядати компетенції які пов'язані з діяльністю, то до їх складу включають наступні характеристики: 1) готовність до прояву компетентності (мотиваційний аспект); 2) володіння знанням (когнітивний аспект); 3) особливості прояву компетентності в різноманітних ситуаціях; 5) ставлення до змісту й об'єкта її застосування (ціннісно-смисловий аспект); 6) емоційно-вольова регуляція прояву компетентності.

Також виокремлюють п'ять типів якостей, які є основою компетенцій. До них відносять:

1) Мотиви (ті думки та настанови які сприяють до реалізації діяльності). Особливість мотивів полягає в тому, що вони націлюють, корегують поведінкову діяльність на певні дії або цілі;

2) Психофізіологічні особливості, які представлені фізичними характеристиками і мають відповідні реакції в залежності від ситуації та отриманої інформації;

3) Установки «Я-концепція», яка обумовлена динамічною системою уявлень людини, володіючи якою юдина зможе спрогнозувати що буде робити;

4) Навички, вказують на здатність виконувати фізичні або розумові задачі [41].

Не менш важливим типом компетенції для будь-якого вікового періоду, в тому числі і для молодших школярів є соціальна компетентність. Особливість даного типу компетентності полягає в тому, що вона дозволяє адаптуватися відповідно до норм соціального життя будь-якого оточення. Особливість формування соціальної компетентності полягає в тому, що він складається з декількох етапів. На першому етапі відбувається процес соціальної адаптації, який сприяє пристосуванню людини до мінливих соціокультурних умов. Даний етап має дві форми: активну (прагнення до взаємодії із соціальним середовищем) та пасивну (відсутність соціальної взаємодії). Наступний етап це процес соціальної ідентифікації. Особливість даного етапу полягає в долученні індивіда до системи соціальних відносин, завдання якого є усвідомлення приналежності до даної соціальної системи. Третій етап полягає в індивідуалізації особи. Для даного етапу характерним є формування унікальних рис та властивостей, які роблять людину особистістю, яка є цікавою та корисною для суспільства. І останній, четвертий етап – персоніфікація. Даний етап передбачає високий рівень самовизначення, за якого людина сприймає себе суб'єктом соціальної реальності. Даний етап є ключовим у формуванні соціальної компетентності, бо його проходження сприяє до соціального розвитку, самореалізації та індивідуального становлення.

Щодо структури соціальної компетентності, то М. Докторович виокремлює наступні: 1) когнітивно-ціннісний; 2) емоційно-мотиваційний; 3) інтерактивно-комунікативний; 4) поведінково-діяльнісний. Щодо когнітивно-ціннісного компоненту, то його особливість полягає в наявності знань щодо соціальних уявлень, що дозволяє особистості пристосуватися до соціальної дійсності. Емоцій но-мотиваційний компонент характеризується емоційним ставленням до соціального середовища та мотивами які активізують до діяльності відповідно до соціально значущих цілей. Особливість інтерактивно-комунікативного компоненту обумовлена здійсненням продуктивної комунікації для виконання соціальних ролей та функцій. І останній поведінково-діяльнісний компонент відповідає за утвердження ціннісного ставлення до суб'єктивного

довкілля [16].

Враховуючи змістовні особливості даних компонентів соціальної компетенції, виокремлюють також функціональну складову. До основних функцій соціальної компетенції, відносять:

1. Інформативна функція яка передбачає наявність відповідних знань щодо особливостей діяльності гуманно-діяльного ставлення до соціального середовища.

2. Атитюдна функція включає у себе центрацію на суб'єктивно ціннісних орієнтаціях, яка і визначає соціально сприятливі форми людської поведінки та діяльності.

3. Життєво-футурологічна функція відповідає за здатність до проєктування власних дій та передбачати потенціні наслідки поведінки.

4. Рефлексивна функція спрямована на самоаналіз та самооцінку власної діяльності (під час спілкування, активної діяльності тощо).

5. Комунікативна функція демонструє наскільки ефективно людина здатна налагоджувати комунікацію та відповідно взаємодіяти з соціальним середовищем.

6. Діяльнісна функція демонструє наскільки вміло людина може застосовувати набутий досвід в повсякденній діяльності, як опосередковано, так і безпосередньо [16].

Детальний огляд соціальної компетентності вказує на скільки в сучасному світі вагомою є даний вид компетентності. Звісно, в залежності від вікових особливостей та зовнішніх соціальних умов даний вид компетенції потребуватиме додаткових вмінь та здатності до пристосування до відповідно середовища. Але вважаємо, що фундаментальні засади формування та розвитку соціальної компетентності формують саме в період молодшого шкільного віку. Тому педагогічні умови, мають включати такі складові які б дозволили учню потенційно з легкістю знаходити шляхи до соціальної адаптації в нових умовах.

Якщо розглядати соціальну компетентність як складний багатоскладовий динамічний процес, то додаткової уваги потребує і дослідження основних

складових соціальної компетентності, до них відносять так компетентності:

1. Комунікативна компетентність, має прояв у здатності людини встановлювати та підтримувати інформаційні контакти з іншими людьми на засадах певних знань та вмінь, в результаті забезпечується ефективний вплив комунікативного процесу. Дана компетентність складається декількох основних підвидів компетенції: 1) мовленнєвої, 2) мовної, 3) соціокультурної. Особливість мовлененнєвої компететності полягає в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі;. Мовний підвид включає, лексичну, граматичну, орфографічну складові. Соціокультурна складова включає країнознавчі та лінгвокраїнознавчі елементи [51].

2. Правова компетентність, полягає в усвідомленні значення своїх соціальних функцій, відповідно до прав людини, Конституції країни та ін. нормативно-правових документів. Правова компетентність також демонструє можливість до формування позитивного ставлення до громадських обов'язків. Засадою розвитку правової компетентності є правова культура особистості, її правова свідомість, а також усвідомленість та відповідальністю перед законами, повазі до свободи, відкритості.

3. Політична компетентність, полягає в самоусвідомленні особливостей реалізації державної політики, прийняття або неприйняття її ідеологічних засад. Також має прояву у знанні та повазі до державних символів (герб, прапор, гімн), уміння співвідносити власні інтереси з суспільними. Має прояв також у наявності мети щодо вдосконалення і розвиток суспільства на провідних принципах, таких як гуманізм, свобода і демократія. Не менш вагомим проявом політичної компетентності є досвід суспільно-корисної діяльності, а також певної життєвої та внутрішньої позиції, та спроможність до її реалізації.

4. Рольова компетентність, демонструє здатність людини розв'язувати життєві проблеми, які пов'язані з рольовою поведінкою або її засобами.

5. Психологічна компетентність, відповідно до своїх особливостей передбачає здатність людини до ефективного застосовування структурованої

системи знань про людину як індивіда, який може виконувати роль як і суб'єкта праці, так і особистості з її індивідуальними психологічними особливостями. Наявність психологічної компетентності сприяє до формування успішної діяльності в соціумі, а також продуктивну взаємодію в таких системах як: «людина-людина», «людина-колектив», «людина-більші соціальні групи» [57].

По відношенню до даних структурних особливостей соціальної компетентності бачимо, що початкова школа з її освітніми можливостями надає можливість до формування засад кожного з розглянутих типів підкомпетенцій соціальної компетенції.

Якщо розглядати більш стандартний підхід до розуміння структури компетентності то в загальному розумінні, основними структурними компонентами є:

1. Знання є основним елементом який дозволяє сформувати відповідні компетенції. Знання представляють собою систематизовану теоретичну інформацію щодо конкретного виду діяльності, та особливостей її виконання.

2. Уміння та навички, є не менш важливим компонентом формування компетентності, бо набуті навички та здібності, в результаті дозволяють виконувати певний алгоритм дій.

3. Мотиваційні та цільові установки, особливість даного компоненту полягає в наявності спонукальних мотивів до реалізації певного типу діяльності.

4. Особистісно-діловий елемент компетенції складається х набору властивостей, які дають можливість ефективно застосовувати знання, уміння та навички.

5. Досвід, полягає у практиці застосування відповідних знань, вмінь та навичок, а також особистісно-ділових якостей для успішного та ефективного виконання робіт з метою досягнення певних цілей. Саме компонент досвіту надає можливість стабільно та впевнено функціонувати в непростих умовах життєдіяльності.

Потенціал, сприяє до розширення можливостей з метою подальшого розвитку, покращуючи якість здібностей, знань та вмінь [41].

Дані структурні елементи вказують на широкий комплекс компетентнісної діяльності. Розвиток кожного з елементів є вагомим, бо якісного та комплексного результату можна досягнути лише за умови гармонійного та послідовного розвитку кожного з компонентів. Розглянути структурна складова має універсальний характер, і може однаково розглядатися, так і застосовуватися, як і для набуття відповідних компетентностей для молодших школярів, так і для вузькоспеціалізованого фаху. Кожен структурний компонент загального розуміння компетенції впливає на якість здобуття відповідної компетенції.

Окрім вітчизняних науковців, дослідженням структурних компонентів займаються і закордонні науковці. Так наприклад автор стратегії компетентнісного підходу британець Дж. Равен, зазначає, що під компонентами компетентності розглядає характеристики і здібності людей, які і дозволяють досягнути цілей та завдань. Основна увага дослідника пригорнута до відмінностей між компонентами ефективної поведінки й інтелектуальними здібностями. Тому уразі відсутності належного формування компонентів ефективної поведінки, є загроза у відсутності подальших можливостей щодо успішної реалізації життєвих планів та стратегій. Отже бачимо, що Дж. Равен вказує, що саме характеристики та здібності людей, сприяють досягненню особистих цілей та досягнення результатів. Дослідник зазначає, що саме самоактуалізація та відповідність соціальним очікуванням розглядаються як засадничі критерії формування соціальної компетентності. Дж. Равеном до таких критеріїв віднесено: 1) адекватність людини до реалізації дії; 2) здатність до ефективної поведінки ; 3) здатність людини до адаптації та контролю над ситуацією; 4) сукупність базових особистісних характеристик, які детермінують ефективність дій [40].

Виходячи з даного розуміння сутнісного наповнення структурних компонентів компетенції бачимо, що компетенцію варто розглядати як сукупність здібностей (інтелектуальних, поведінкових, мотиваційних), які і дозволяють досягати певних цілей. Як бачимо, компетентність є багатокомпонентним явищем, що вказує на його багатогранний характер. Варто

враховувати, що компетентність є динамічним процесом, бо як зазначає Дж. Равен, бо розвивається у процесі навчання, отримання досвіду й адаптації відповідно до нових умов життєдіяльності. Як бачимо погляд Дж. Равена щодо особливості компетенції засновується на засадах когнітивною психології, що вважаємо є повністю доцільним до питання дослідження компетентності. Бо саме внутрішні процеси мислення сприяють до формуванню компетенцій.

Дослідженням особливостей діяльнісної основи компетентності займається О. Цільник. Дослідник зазначає, що основним компонентом у діяльнісній компетентності є мотивація людина, яка і спонукає та спрямовує до реалізації певного виду життєдіяльності. Дослідник зазначає, діяльнісна основа компетентності складається з комплексу дій людини, а саме: 1) когнітивних; 2) емоційно-оціночних; 3) мотиваційних; 4) вольових; 5) операційних дій.

Емоційно-оціночні дії мають прояв у наявності певного емоційного стану. Мотиваційні дії складаються з потреб, стимулів, цінностей, бажання, та відповідних життєвих установок. Відповідно операційна дія це вже саме реалізація відповідної дії. Отже, саме комплекс дій та спрямованості людини, а також здобутих знань, умінь та навичок відбувається процес формування компетентності [57].

Щодо функціональної складової соціально-психологічної компетентності. То їх в науковому просторі на разі розрізняють за такими функціями:

1. Пізнавальна функція, мета якої власне процес пізнання особливостей та закономірностей загальних засад життєдіяльності, особливостей та властивостей як власних так і оточуючих.

2. Випробувальна функція, яка полягає в тому, що на засадах власного експерименту людина застосовує набуті знання в практичному середовищі.

3. Регулятивна функція, полягає у свідомому впливі як на себе, так і на оточуючих людей, а також на навколишні діяльнісні процеси.

4. Рефлексивна функція обумовлена усвідомленням особою того, як вона або її дії оцінюються іншими.

5. Функція контролю й оцінки, демонструє систематичний контроль за

змінами як у власній свідомості й поведінці, так і по відношенню до інших [57].

Дані функції компетентності демонструють нам наскільки багатогранною є можливість компетенції, бо вона сприяє формуванню засад життєдіяльності людина. Також вагому увагу варто зосередити, і на тому функціонал компетентності має вагомий вплив і по відношенню до оточуючих людей. Тому вважаємо, що дослідження сутності, ролі, засад розвитку та особливостей компетентності має бути одним із актуальних напрямків дослідження як педагогічних так і психологічних наук.

На основі розглянутого можемо зазначити, що в сучасному науковому просторі структурно-функціональні особливості компетентності представлені достатньо широко, та демонструють глибинну сутність процесу формування компетенції.

Структурно-функціональна складова продемонструвала, що процес формування компетенцій є багатофакторним та багатоцільовим явищем яке залежить як і від внутрішнього когнітивного фактору розвитку людина, так і відповідно до зовнішніх факторів, які саме і сприяють тому наскільки комплексною та результативною буде отримана компетенція.

1.3. Навчально-пізнавальні компетентності учнів початкової школи як педагогічна проблема

Навчально-пізнавальні компетентності учнів початкової школи як педагогічна проблема є однією з ключових тем сучасної педагогіки, адже враховуючи особливості початкової школи, саме вона закладає фундамент для формування вміння навчатися. Це обумовлено тим, що саме під час навчання в початкових класах відбувається процес активного вивчення базових предметів, які сприяють тому, що діти оволодівають базовими навичками. Тому враховуючи усі особливості, необхідно забезпечити можливість розвивати ключові компетентності через цікавий та стимулюючий освітній процес. Тому

головним завданням для вчителів початкових класів є створення умов для ефективного формування ключових компетентностей у дітей.

Враховуючи комплексний характер даного підрозділу, за доцільне вважаємо буде детальний розгляд провідних компонентів даного підрозділу, а потім на засадах систематизації отриманих результатів надати комплексний висновок.

Першим компонентом є саме дослідження особливостей навчально-пізнавальних компетентностей учнів початкової школи. Під навчально-пізнавальними компетентностями розуміють систему компетенцій учнів у сфері навчально-пізнавальної діяльності. Саме єдність даної системи забезпечує здатність дитини до навчально-пізнавальної діяльності, яка саме і спрямована на розв'язання проблем та задач. Навчально-пізнавальні компетентності учнів початкової школи представляють собою інтегровану якість учня, яка має прояв у його здатності до самокерованої та свідомої навчально-пізнавальної діяльності. Дана діяльність може бути спрямована на розв'язання різного роду проблем, що забезпечується теоретичною, практичною, а також психологічною готовністю дитини до діяльності. Досягнення діяльнісного результату є можливим є можливим лише організацію набуття відповідного досвіду навчально-пізнавальної діяльності.

Враховуючи комплексний підхід до розуміння особливостей навчально-пізнавальних компетентностей учнів початкової школи виокремлюють основні складові навчально-пізнавальної компетентності, які є рівноцінними та самостійними. Комплексне функціонування даних складових здатне до забезпечення надсистемного ефекту, який має прояв у здатності розв'язувати різного роду задачі.

Сутнісна складова компонентів навчально-пізнавальних компетентностей учнів початкової школи визначено на основі розуміння особливостей і структури навчально-пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку.

Мотиваційно-ціннісний компонент навчально-пізнавальних компетентності, представлений відповідно такими компетенціями як:

навчально-пізнавальними потребами, цілями, мотивами і цінностями. Відповідно вже з назви бачимо, що мотиваційно-ціннісний компонент складається із двох складових – мотиву та цінності.

Під мотивом прийнято вбачати «привід, причину, об'єктивну необхідність щось зробити, спонукання до певної дії». Якщо розглядати структуру мотиву, то вона складається з : 1) ціна (витрати матеріального та морального характеру, пов'язані із здійсненням трудової дії); 2) трудова дія, яка є необхідною для досягнення результату; 3) потреба, яку прагне задовольнити дитина. Окрім цього мотиви поділяють на дві групи мотивів, а саме: 1) мотиви досягнення та 2) мотиви пізнавальні. Пізнавальна діяльність, що зумовлена мотивами досягнення є засобом здобутку певних цілей, які лежать поза пізнавальною діяльністю. Пізнавальна діяльність, що її зумовили мотиви другої групи, є метою. Щодо ролі цінності, по психологія зазначає, що це мотиваційні та когнітивні утворення, які допомагають та керують поведінкою людини та її соціалізацією в суспільстві. В результаті чого бачимо, що ці дві складові переплітаються та утворюють вагомий складник сфери діяльності людини [43].

Когнітивний компонент навчально-пізнавальних компетентностей розглядається як сукупність фізичних і методологічних знань. Когнітивний компонент відповідає за забезпечення учнями здатності розуміти, аналізувати, інтерпретувати отриманні знання та використовувати її в подальшому повсякденному житті. До основних складових когнітивного компоненту належать як загальна система знань. Яка включає базові знання про навколишнє середовище, а також метапредметні знання, які полягають в розумінні способів організації навчальної діяльності (як читати текст або планувати виконання завдання). Також це основа яка складається з когнітивних процесів – мислення, запам'ятовування, уваги та уяви.

Щодо особливостей діяльнісного компоненту, то він представлений загально-навчальними уміннями. До них належать два вагомих та засадничих умінь. Навчально-управлінські вміння, які передбачають навчально-організаційні, контрольно-оцінні вміння. Формування тайм-менеджменту,

самоорганізації та об’єктивного оцінювання реальності сприяють послідовному та ефективному процесу набуття відповідного комплексу компетенцій. Навчально-управлінські вміння відповідають за організацію і контроль навчально-пізнавальної діяльності школярів.

Навчально-пізнавальні вміння, мають більш технологічний характер та представлені навчально-логічними, навчально-комунікативними та методологічними вміннями. Навчально-пізнавальні вміння орієнтовані на об’єкт діяльності який і забезпечує процес пізнання.

Досвідний компонент навчально-пізнавальної компетентності відповідає за цілеспрямований процес продуктивного здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Ключова його особливість полягає у можливості розв’язання практичної проблеми, основним предметом якого є трансформація об’єкта, а фінальним продуктом, є як і застосування учнем як і вже відомих умінь і навичок, а також опанування якісно нового набору знань і умінь для школяра.

Для того, щоб осягнути комплексний характер пізнавальної компетенції розгляне її візуальну взаємодію її ключових структурних компонентів (рис.1.1).

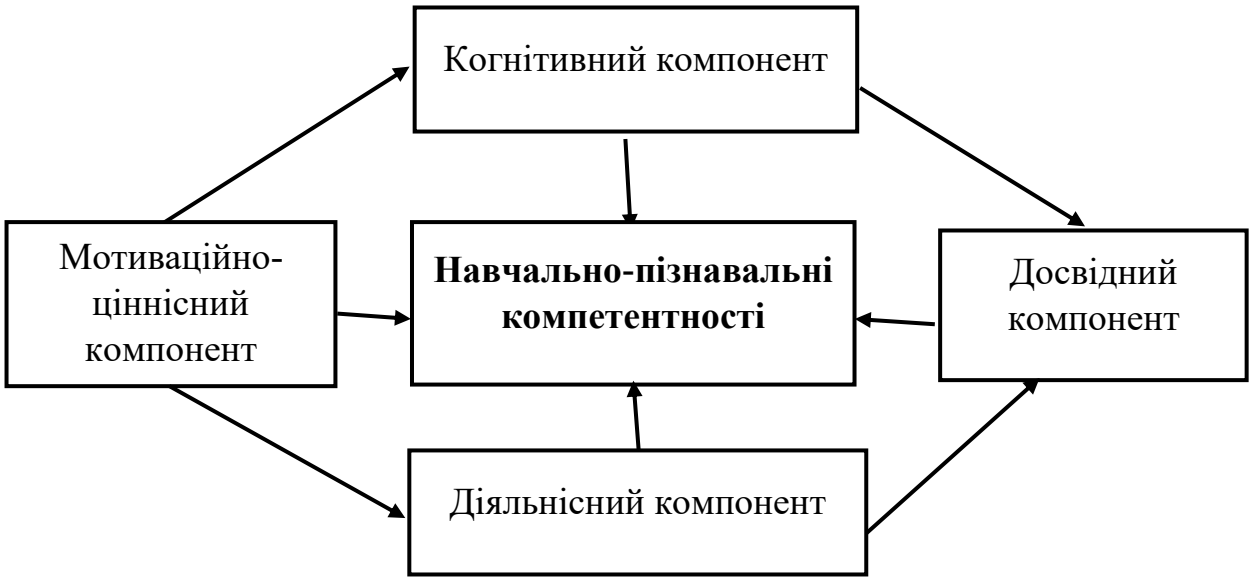

Рисунок 1.1. Комплекс навчально-пізнавальної компетентності.

Цей рисунок 1.1 демонструє тісний взаємозв'язок та взаємовплив на процес формування навчально-пізнавальної компетентності. Мотиваційно-ціннісна складова, на нашу думку є однією із засадничих на шляху формування навчально-пізнавальної компетентності, відповідно процеси когнітивного та діяльнісного компонентів набуттю основних знань та вмінь. А вже із залученням досвідного компоненту в результаті утворюється загальна навчально-пізнавальна компетенція.

Отже бачимо, застосування компетентнісного підходу під час освітнього процесу, процес організації досвіду навчально-пізнавальної діяльності спрямований саме на отримання нових знань, умінь, які можна буде застосовувати в реальному житті. Комплексний підхід навчально-пізнавальної компетентності сприяє усвідомленню діяльності, а також впливає на вміння своєчасно мобілізувати власний досвід для розв'язання певної проблеми. Процес набування досвіду відбувається саме під час навчально-пізнавальної діяльності, що здійснюється при розв'язанні системи навчально-пізнавальних та практико-орієнтовної діяльності [25].

Наступним кроком в дослідженні особливостей навчально-пізнавальної компетентності учнів початкової школи як педагогічна проблема, є саме вивчення особливостей педагогічної проблеми, з якою зустрічається вчитель під час формування компетентностей.

Застосування компетентнісного підходу під час навчання молодших школярів вимагає від сучасних вчителів високої професійної, фахової кваліфікації, відповідних знань в сфері дитячої психології, вміння застосовувати інноваційні технології, тощо. Відповідно до засад компетентнісного підходу сучасний вчитель молодших класів, має виконувати роль не лише основного джерела знань, але й також виконувати фасилітатора, наставника. В результаті вчитель молодших класів має бути спроможним організувати навчальний процес таким чином, щоб учні могли розвивати свою навчальну здатність до самостійного пізнання, формуючи універсальні т ефективні вміння, які стануть основою для подальшого навчання. Враховуючи дані особливості, перед

вчителем молодших класів в контексті застосування компетентнісного підходу виникає цілий ряд педагогічних проблем, які необхідно розв'язати для ефективної реалізації освітнього процесу.

Однією із основних педагогічних проблем формування компетентностей є мотиваційні трудності. Дана педагогічна проблема обумовлена тим, що у дітей молодшого шкільного віку відсутній стійкий інтерес до навчання. Враховуючи вище розглянути саме мотиваційна складова є однією із основних для застосування компетентнісного підходу до навчання. Бо якщо узагальнювати наукові погляду щодо ролі мотивації , побачимо, що саме мотивація спрямовує до організації процесу пізнання, та надає йому особистісного значення. Тому вчителю необхідно розуміти, що хоч мотиви, безпосередньо не пов'язані з діяльністю, але впливають на її успішність. Так, до зовнішніх мотивів відносять: 1) позитивне ставлення до школи; 2) допитливість; 3) довіру до вчителя, та ін. До внутрішніх мотивів належать: 1) пізнавальний інтерес; 2) бажання вчитися, 3) допитливість, та ін.

Внутрішня мотивація учіння у молодшого школяра нестійка, інтерес виявляється переважно до результату. Вольові зусилля до подолання інтелектуальних труднощів, наполегливість у досягненні навчальної мети молодші учні виявляють залежно від ситуації: цікаве завдання, змагальність, підтримка дорослих, товариша.

Якщо надії дитини на радість шкільного життя справджуються, зміцнюється допитливість, виникає інтерес, який і є сильним мотивом учіння. Коли ж мотив, заради якого учень вчиться, змінюється, це принципово позначається і на усій його навчальній діяльності.

Роботи вчених, дидактів, педагогів та психологів свідчать про актуальність проблеми формування позитивного ставлення (внутрішніх мотивів) до навчання молодших школярів. Адже від того яка основа з цього напрямку буде закладена в початковій ланці залежить результативність навчання в основній та старшій ланці школи.

Процес навчання на засадах мотивації залежить декількох факторів, від

того, чому навчають, від того, хто і як навчає, і від того, кого навчають. Як бачимо, ефективність навчання молодшого школяра залежить від доступності для дітей змісту освіти, особи самого вчителя та методів навчання та прагнення до навчання. Враховуючи останній факт, для того щоб дитина йшла до школи мотивованою, необхідно за час навчання в початкових класах сформувати стійкі внутрішні мотиви для навчання. Головною умовою для учителя має бути орієнтуватися не на клас, а вибудовувати особистісний підхід до кожного учня. Тому педагоги практики рекомендують вивчати психологічні особливості кожної дитини. Умовно дітей поділяють на декілька підгруп із різним відношенням до навчання: 1) діти – добрі виконавці; 2) діти з інтелектуальною ініціативою; 3) діти, які по іншому виявляють своє ставлення до навчання; 4) діти, що не можуть працювати самостійно; 5) діти, що засмучуються від помилки та стараються заховатися, стати непомітними. Враховуючи усі ці особливості, вчитель має навчати усіх і одразу і однаково. Також вчителю необхідно створити для всіх учнів передумови для бажання та вміння навчатися, тобто спрямувати роботу на формування позитивних мотивів навчання [4].

Тому для вирішення мотиваційної проблеми, вчителям молодших класів необхідно дотримуватися певних загальних педагогічних засад які сприятимуть розвитку мотиваційної складової в умовах компетентнісного навчання.

Учитель має утверджувати справжнє гуманне ставлення до всіх учнів, та бачити в кожній дитині особистість. Враховуючи необхідно називати кожну дитину по імені, під час процесу оцінювання підкреслювати основні переваги дитини за час виконання певної діяльності

Також є нагальна необхідність у задоволенні потреби дитини у спілкуванні із учителем та однокласниками. Це дозволить дитині висловлювати свої думки, тим самим зробить дитину більш розкутою. Вчитель має бути завжди в тісному контакті зі своїми учнями.

Не менш важливим мотиваційним компонентом є збагачення змісту навчального процесу цікавим матеріалом. Це сприятиме збільшенню ефективності заняття, а також покращить рівень засвоєння матеріалу.

Враховуючи засади компетентнісного навчання рекомендується збагачувати мислення інтелектуальними почуттями. Впровадження процесу активізації мислиненнєвої діяльності буде підвищувати ефективність процесу пізнання навколишнього середовища. Тому під час дослідження та вивчення особливостей середовища необхідно виокремлювати істотні і неістотні ознаки, створювати проблемні ситуації, показувати протиріччя між відомим і невідомим і т.д. В результаті це сприятиме розвитку цікавості з боку дитини.

Вирішення мотиваційної проблеми, вимагає формування допитливості та пізнавального інтересу. Тому під час вивчення будь-якого мовного матеріалу діти повинні повністю проявити свої пізнавальні здібності. Основним завдання для вчителя полягає в постійній активізації розумової діяльності учнів та формуванні вмінь і навичок самостійної роботи.

З перспективністю подальшого розвитку дитини необхідною умовою є також формування адекватної самооцінки дитиною своїх можливостей. Тому з самого 1 класу необхідно навчити дитину адекватно та правильно оцінювати власні можливості. Дана засада функціонує на перспективу, бо надає можливість уникнути психологічних розладів в поведінці дитини.

Також на постійній основі рекомендується утверджувати прагнення до саморозвитку та самовдосконалення. Для цього можна використовувати різні прийоми, серед яких – написання міні твору на тему «Яким я хочу бути» чи «Чого я хочу найбільше». Такі вправи допомагають розвити у дитини самопізнання, та навчити планувати [4].

Враховуючи унікальний характер та здібності кожної дитини, ще однією педагогічною проблемою є різний рівень підготовленості учнів. Різниця полягає у відмінних рівнях знань та навичок, з якими діти приходять до школи, що в свою чергу ускладнює процес формування компетентностей. Різниця рівня підготовки дитини до навчання обумовлена декількома факторами, одним із яких є особливості сімейного середовища. Сама в колі сім'ї формується первинна соціалізація дитини. Тому від рівня освіти батьків, зацікавленості батьків у розвитку дитини, формується загальне ставлення до навчального процесу. Також

є відмінність між дітьми які відвідували дитячий садок та тими, хто не мав доступу до таких занять. Також різниця підготовки може бути обумовлена індивідуальними особливостями розвитку дитини (когнітивні, фізичні, мовленнєві та ін.).

В результаті даних відмінностей вчитель опиняється перед такими проблемами як : 1) нерівність у стартових можливостях; 2) складність роботи в одному темпі; 3) вплив на соціально-емоційний клімат; 4) ускладнення формування компетентностей. Тому дана педагогічна проблема виступає, на нашу думку ще більш вагомою та потребує комплексного педагогічного підходу до її вирішення.

Для вирішення даної педагогічної проблеми, з метою впровадження ефективного компетентнісного навчання рекомендується проводити оцінювання рівня знань, умінь і навичок кожного учня. В результаті це дозволить вчителю визначити рівень знань кожного учня, тим самим сформувати індивідуальний підхід до навчання. Індивідуальний підхід в свою чергу має включати використання диференційованих завдань, які будуть відповідати рівню підготовки дитини, та поступово сприяти до підвищення загальної навчальної підготовки. Корисним також буде надання додаткової підтримки для тих учнів які відчувають труднощі.

Враховуючі вікові особливості молодшого шкільного віку, застосування ігрових методів під час навчання дозволить залучити до навчального процесу всіх учнів, в незалежності від рівня їх підготовки.

Для того щоб навчальний процес не зазнавав освітнього дисбалансу, застосування методів групової роботи сприятиме злагодженню навчальних відмінностей. Тому групові заняття вимагатимуть розподілу учнів з урахуванням їхніх сильних і слабких сторін.

Через те, що дані педагогічні проблеми мають системний характер, вчитель завжди повинен підвищувати свою кваліфікацію. Тому педагоги мають бути ознайомлені з сучасними методиками, які дозволяють працювати з різнорівневими класами, та володіти сучасними інтерактивними технологіями

навчання.

Враховуючи сучасні та інклюзивні виклики які стоять перед вчителями молодших класів, педагоги дуже часто зустрічаються з такими проблемами як низький рівень інтеграції предметів та обмеженість методичних підходів. Тобто, Міністерство освіти та науки відповідно з профільними регіональними департаментами вимагають від вчителів проведення занять на засадах компетентнісного підходу який вимагає комплексного підходу до організації та проведення занять. Але вчителі зустрічаються з тим, що навчальні програми мають застарівший характер та не відповідають засадам компетентнісного підходу. Обмеженість методичних підходів, полягає у відсутності належних та сучасних матеріалів і технологій, які допомагають реалізації компетентнісного підходу під час навчання.

Враховуючи інтегративний характер компетентнісного підходу на сьогодні є потребу у трансформації процесу навчання від традиційного до проєктного. Тому актуальним буде організація проєктів, які будуть поєднувати у собі засади різних предметів. Так наприклад проєкт щодо створення сімейно-розважального парку, потребуватиме розуміння засад природознавства, математики, творчості та і «Я досліджую світ».

Враховуючи сучасний характер впровадження інтегративних проєктів на сьогодні є потреба і навчанні педагогів інтеграції. Для цього необхідно проводити для вчителів комплексні тренінги та семінари щодо особливості застосування методик міждисциплінарного навчання. Також обмін педагогічним досвідом сприятиме успішно застосуванню на практиці інтегрованих методик навчання молодших школярів.

Для вирішення даної педагогічної потреби необхідна активізація профільного міністерства із залученням до впровадження інноваційних технологій на засадах компетентнісного підходу вчителі практиків, які розуміються на засадах викликів сучасної освіти для молодших школярів.

Отже, на сьогодні є потреба у випуск підручників, які містять завдання для розвитку мислення, творчості та самостійності. Застосування електронних

підручників та ін. девайсів які сприятимуть інтерактивній формі навчання. вправи, відеоматеріали, тести.

Поширеним на сьогодні є застосування STEAM-підхід. Його особливість полягає у тому, що вона сприяє інтеграції науки, технологій, мистецтва та математику. Та сприяє розвитку у дітей творчих здібностей, критичного мислення, технічних і практичних навичок. Мета даного підходу відповідає засадам компетентнісного навчання, а саме підготувати учнів до вирішення комплексних завдань на засадах застосування міждисциплінарного підходу [48].

На основі розглянутого можемо зробити висновок, що на сьогодні формування навчально-пізнавальних компетентностей учнів початкової школи мають низку педагогічних проблем. Певна частина даних проблем (мотиваційна, різний рівень знань) можна вирішити завдяки підвищенню педагогічної кваліфікації, вивченню особливостей дитячої психології, прокачуванню педагогічних навичок. Але є певний блок проблем, який вимагає від держави оптимізації процесу навчання, актуалізації, та реального впровадження сучасних технологій отримання освіти.

Дослідження сутності та особливості ключових понять дослідження - «початкова школа (освіта)», «молодший шкільний вік», «педагогічні умови», «компетентності», «компетентнісний підхід», «нова українська школа», продемонструвало нам глибинний особливості дослідження формування ключових компетентностей учнів початкової школи в умовах нової української школи. Розгляд структурно-функціональних особливостей компетентності продемонстрував актуальний характер дослідження теми даної роботи, та вагомий характер застосування компетентнісного підходу по відношенню до сучасних молодших школярів. Бо саме сформовані компетентності під час навчання в молодшій школі закладають основу подальшого розвитку дитини. Враховуючи сучасний характер застосування компетентнісного підходу, то процес формування навчально-пізнавальної компетентності учнів початкової школи, має ряд педагогічних проблем, які потребують комплексного підходу до

їх вирішення.

РОЗДІЛ 2
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НУШ

2.1. Концептуально-методичні засади НУШ для формування компетентностей учнів початкової школи

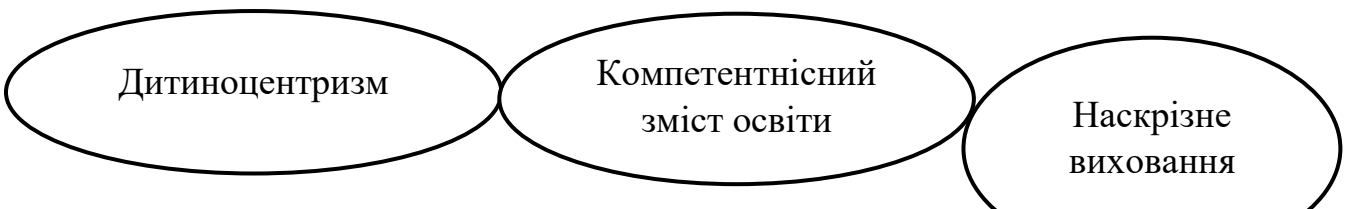
Для того, щоб осягнути сутнісний підхід щодо особливостей застосування компетентністного підходу в сучасній українській школі, необхідно розглянути концептуально-методичні засади Нової української школи.

Нова українська школа (НУШ), це реформа середнього рівня освіти (школи) Міністерства освіти і науки, яка передбачає створення школи, де діти будуть навчатися через діяльність, «у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті» [28]. Вже з даної фрази бачимо, що однією із основних засад НУШ є саме формування компетентностей.

На сьогодні основними нормативно-правовими документами які визначають засади НУШ є, Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р) [38] та План заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 903-р) [35].

Дані документи закладають основні концептуальні цілі НУШ

Відповідно до засад Концепції НУШ, основна формула сучасної української освіти складається з 9 основних складових (рис. 2.1.)

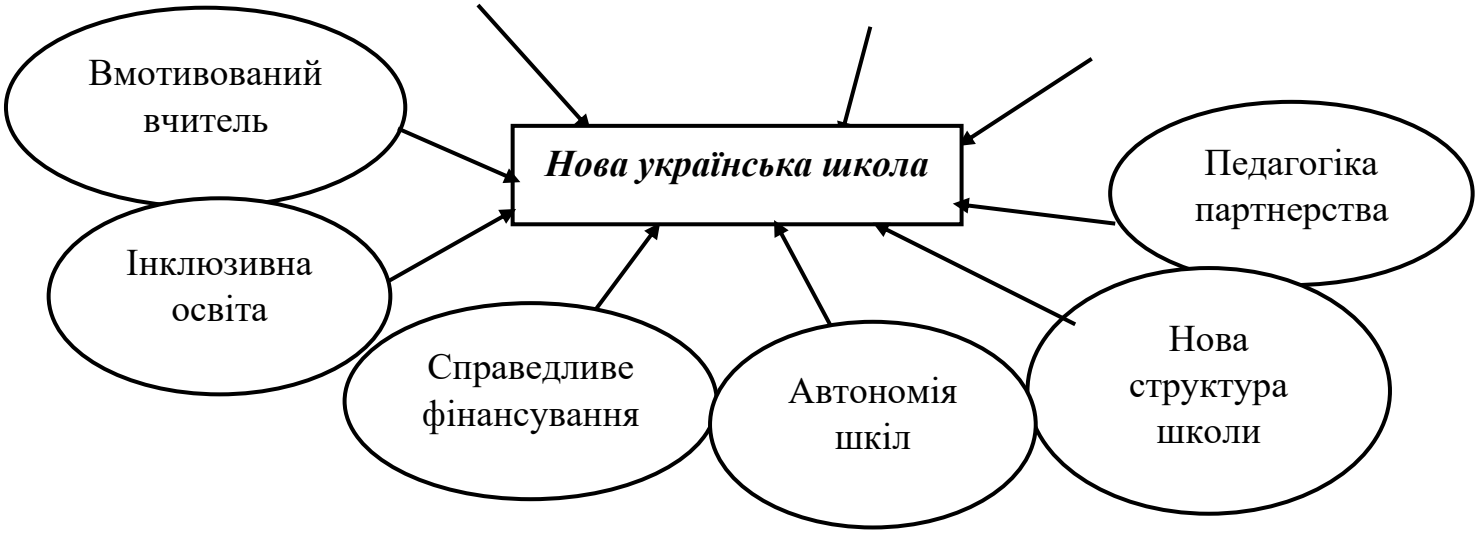

Рисунок 2.1. Формула Нової школи

Відповідно до рисунку 2.1., бачимо, що одним із компонентів і є саме компетентнісний зміст освіти. Але якщо дивитися більш комплексно, кожен із складників даної формули так чи інакше сприяє формуванню компетентнісного підходу до навчання. Дані складники можна поділити на два типи – 1) педагогічні компоненти та 2) структурно-технологічні. Як бачимо, кожен з вказаних компонентів є взаємопов'язаними, та в результаті сприяють формування нового підходу до надання освітніх послуг [30].

Впровадження нових підходів до шкільної освіти обумовлено тим, що актуальним світовим процесом в сучасному світі є глобалізація, а оскільки дана тенденція є актуальною для всіх країн світу, для кожного члену соціуму в таких умовах є потреба в широкій сфері основних компетенцій. Компетенції надають можливість пристосуватися до трансформаційних процесів які наразі відбуваються в усіх сферах життєдіяльності людини.

Враховуючі дані виклики, збільшується запит щодо особливостей організації освіти. Так, на сьогодні освіта виконує подвійну функцію соціальну та економічну. Бо саме освіта відіграє вагому роль у наданні суспільству основних компетенцій для зручного пристосування до таких змін.

Світові трансформації відзначаються і на поколіннях людей, так

наприклад, покоління Y, або «діти тисячоліття», відрізняються від своїх попередників. Це маяв прояв у відмінних поглядах на спосіб організації життя. Сучасні технологічні корпорації орієнтовані на креативний розвиток, який одночасно включає в себе процеси роботи, навчання та відпочинком. Для даного покоління життя це постійний процес творіння, пізнання і заробляння грошей.

Наступним є покоління Z, діти даного покоління значно відрізняються від попередніх поколінь. Для того щоб їх подальша життєдіяльність відповідала сучасним викликам є потреба в організації сучасної української школи , яка буде для них сучасною та корисною. Саме на засадах даного розуміння трансформації глобальних процесів, а також відповідно до засад євроінтеграції України було створено НУШ з її ключовими концептуальними компонентами [30].

Розглянемо більш детально сутнісні особливості кожного концептуального компоненту НУШ.

Педагогіка партнерства, є одним із концептуальних компонентів НУШ і також є одним із чинників вирішення педагогічних проблем пов’язаних із формуванням компетентнісного підходу до навчання.

В контексті НУШ сутність педагогіки партнерства полягає в: 1) повазі до особистості учні; 2) позитивному та доброзичливому ставленні; 3) формування відносин на формулою «діалог-взаємодія-взаємоповага»; 4) соціальне партнерство; 5) розподілене лідерство. Виходячи з даних особливостей бачимо, що мета НУШ це сприяти розкриттю здібностей та таланту кожної дитини, саме на засадах взаємної довіри та партнерства між педагогом та дитиною.

Для того, щоб реалізація принципу педагогіки партнерства реалізовувався ефективно, вагомої уваги потребує такий компонент як – вмотивований вчитель. Для того щоб НУШ була ефективною є потреба у формуванні нового ставлення до вчителя, і взагалі підходу до розуміння сутності професії вчителя. Реформа НУШ передбачає впровадження низку стимулів для особистого і професійного зростання педагога. Одним із елементів формування нового сучасного педагога є надання йому академічної свободи. Академічна свобода передбачає можливість формувати власні авторські навчальні програми, активно впроваджувати власну

педагогічну думку, та обирати форми та методи навчання. Відповідно до НУШ також передбачено різноманітні форми підвищення кваліфікації: семінари, вебінари, онлайн-курси, самоосвіта тощо.

Сучасна українська школа потребує і нових підходів до навчання, це стосується становлення та розвитку особистісно-орієнтованої моделі освіти. Дитиноцентризм включає у себе врахування права дитини, її здібностей, потреб та інтересів. Проявом дитиноцентризму є застосування педагогами індивідуальних планів навчання, формування навчальних траєкторій, та реалізацію індивідуальних дослідницьких проектів. В рамках даного концептуального підходу школа має враховувати здібності, потреби та інтереси кожної дитини, на засадах неупередженого та справедливого ставлення до кожного учня [30].

Для того щоб дитина була активним та небайдужим членом сучасного соціуму, необхідним компонентом є виховання дитина на ціннісних засадах. Мета НУШ це формування ціннісного ставлення і судження до суспільства. Процес виховання є невід'ємною складовою освітнього процесу НУШ яке і орієнтується на загальнолюдські морально-етичні, соціально-політичні цінності. Окрім цього НУШ спрямована на виховання нового покоління українців, для цього НУШ плекатиме українську ідентичність. Тому як бачимо, навчання в НУШ організовано на засадах поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей. нова школа плекатиме українську ідентичність [30].

Якісна шкільна трансформація можлива не лише за умови трансформації концептуально-змістовної частини педагогічної діяльності, але й також має включати якісні системні трансформації. Так однією із концептуальних компонентів НУШ є формування нової структури школи. Дані зміни обумовлені раціоналізацією освітнього процесу, бо дитячий організм не може сприймати більше, ніж відведено природою для його віку. Так відповідно до Закону України «Про освіту», передбачено три рівні повної загальної середньої освіти: 1) початкова освіта (4 роки); 2) базова середня освіта (5 років); 3) профільна середня освіта (3 роки) [36].

В результаті змін, Україна переходить на 12-ти річну систему навчання. Дані зміни обумовлені потребою збалансування всіх рівнів гуманітарної та природничо-математичної освіти, а також необхідністю збереженні традиції забезпеченні високого рівня природничо-математичної освіти інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у школі.

Відповідно до тематики нашого дослідження нам цікаві ті зміни які торкнулися саме початкової освіти. Діти можуть іти до школи з шести років. Діти з особливими потребами можуть йти до школи у віці фізичної готовності. НУШ сприяє підвищенню якості освіти, зокрема з іноземної мови. Навчальний процес організовано за єдиним стандартом, без поглибленого навчання.

Початкова освіта складається з двох циклів. Особливість першого циклу полягає в тому, що час виконання навчальних завдань буде залежити від рівня підготовки дитини. Також обмежено обсяг домашніх завдань, а навчальний процес будуватиметься на діяльнісних засадах завдяки використання ігрових методів. Зазнає змін також система оцінювання, а саме запроваджено описове формувальне оцінювання.

Другий цикл включає в себе використання методів, які вчать робити самостійний вибір, та прямо пов’язані з практичним життям з врахуванням індивідуальних особливостей учня. Поступово впроваджується предметне навчання, частина із яких передбачатиме оцінювання.

Окрім цього НУШ передбачає широку автономію шкіл. Процес безпосереднього управління школами буде здійснюватися нарівні місцевого самоврядування. Даний компонент передбачає те, що адміністративні та навчально-методичні повноваження делегуються на рівень закладу освіти. В результаті чого школи зможуть самостійно формувати освітні програми, складати навчальні плани і програми з навчальних предметів відповідно до державних стандартів середньої освіти. Але одночасно впровадження автономії передбачає і вищий рівень відповідальності освітнього закладу. Впровадження автономності та відповідно підвищення вимог до якості послуг вимагає і гідного фінансування. На засадах децентралізації освітня субвенція з державного рівня

буде покривати видатки на забезпечення педагогічної складової навчального процесу, яка включає як і заробітну плату вчителів, підручники, підвищення кваліфікації вчителів тощо. На обов'язкових засадах владні органи мають також забезпечити необхідні умови навчання і виховання дітей молодшого шкільного віку за місцем проживання.

Для реалізації основних засад НУШ не менш важливим є наявність сучасного освітнього середовища. Так у НУШ зростатиме частка проектної, командної, групової діяльності у педагогічній діяльності. Окрім традиційних методів навчання, НУШ передбачає застосування новітніх технологій, такі як наприклад мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Виділятимуться окремі приміщення з відкритим освітнім простором. Дизайн і планування освітнього простору має враховувати необхідність розвиток дитини і мотивації її до навчання. Сучасний освітній простер потребуватиме нових мультимедійних засобів навчання, оновлення лабораторної бази та ін [30].

Всі ці розглянуті чинники обумовлюють виконання самого основного та перспективного концептуального фактору – компетентнісного навчання. За час роботи, неодноразово переконалися на вагомій ролі компетентнісного підходу до навчання. Бо саме вміння користуватися знаннями в сучасному світі сприяють до успішної самореалізації у житті. НУШ на засадах Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя [37].

Отже, НУШ має на меті формування 10 основних компетенцій:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. Дана компетентність є провідною, бо мова це провідний інструмент комунікації, який має прояв у вмінні усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, погляди. Для українців мова має особливе значення бо виступає інструментом ідентифікації.

2. Спілкування іноземними мовами. Доречно до даної компетентності згадати фразу відомого філософа Й. Гете : « скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина». Формування даної компетенції дозволяє дитині висловлюватися

іноземною мовою, сприяти а більш ефективній адаптації в іншомовному середовищі, та виконувати роль посередницької діяльності та міжкультурного спілкування

3. Математична компетентність. Формування математичної компетентності сприяє формуванню логічного і алгоритмічного мислення. Бо математична компетентність формує уміння будувати ефективні моделі для вирішення життєвих проблем.

4. Компетентності у природничих науках і технологіях. Формування відповідної компетентності дозволить розвинути такі вміння та навички як методичність, спостереження, аналіз, збір даних, організація та проведення експериментів.

5. Інформаційно-цифрова компетентність. На сьогодні впевнене користування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є однією із умов працевлаштування. Інформаційно-цифрова компетентність є необхідною для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією як в публічному просторі так і на рівні приватного спілкування Дана компетенція включає в себе,медіа-грамотність, основи програмування, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці.

6. Уміння вчитися впродовж життя. Наявність цієї компетентності сприяє формуванню здатності до пошуку та засвоєння нових знань протягом всього життя. Необхідність напрацювання даної компетентності обумовлена тим, що в сучасних умовах активної життєдіяльності, людина може змінювати професію декілька разів за життя. Тому для того щоб людина могла адаптуватися в мінливому дитинстві з самого дитинства потрібно формувати дану компетенцію.

7. Ініціативність і підприємливість. Сутність даної компетенції полягає в умінні генерувати нові ідеї й ініціативи, а також втілювати їх у життя. Вміння бути підприємливим сприятиме формуванню раціональної поведінки, ефективно використовувати індивідуальні заощадження та приймати доцільні рішення.

8. Обізнаність та самовираження у сфері культури. Здатність цінувати та поважати твори мистецтва, є маркером людяності та адекватності. Дана компетенція сприяє до формування власних мистецьких смаків, та самостійно виражати себе за допомогою мистецтва.

9. Соціальна та громадянська компетентності. Формування даної компетентності є засадою до ефективної та конструктивної участі у громадсько-політичному житті. Соціальна та громадянська компетентність дозволяє розумітися на засадах державотворення, законотворчої діяльності, та підтримувати соціокультурне різноманіття.

10. Екологічна грамотність і здорове життя. Раціональне користування природними ресурсами є провідною позицією сучасної цивілізованої людини, яка дбає про своє оточення та майбутнє. Формування засад здорового способу життя, є провідним принципом успішної людини [30].

Дані компетентності мають комплексний підхід до формування сучасної людини. Вони відображають сучасні виклики до яких людина має почати адаптуватися ще під час навчання в школі. Враховуючи засади кожної компетентності бачимо, що прямо чи опосередковано навчання даним компетентностям вже можливе під час навчання в початковій школі.

Для того, щоб дані компетентності були ефективно засвоєні дітьми молодшого шкільного віку, вагому роль відіграє також наявність ефективної методичної бази.

В контексті компетентнісного навчання відповідно до концептуальних засад НУШ , виокремлюють цілу низку різноманітних методів навчання. Одним із таких методів є проєктний метод. Функціонаьною складовою. методу проєктів є впровадження інноваційної ідеї, яка складає поняття «проєкт» (від латинського «спрямований вперед». Особливість даного методу полягає в тому, що він представлений як система навчання, гнучка модель організації навчального процесу з акцентом на творчу самореалізацію дитини. Основою проєктного методу є розвиток пізнавальних інтересів школярів, їх здатності самостійно здобувати знання та орієнтуватися в інформаційному просторі.

Метод сприяє до формування компетентності проєктної діяльності та розвитку критичного мислення. Якщо розглядати метод проєктної діяльності, в широкому розумінні, то це цілеспрямована діяльність, яка орієнтована на формування в учнів системи розумових і практичних навичок. У вузькому розумінні проєктна діяльність визначається як спільна навчально-пізнавальна, творча чи ігрова діяльність [1].

Не менш цікавим є метод проблемно-орієнтованого навчання. Сутність даного методу полягає у тому, що проблема розглядається як точка відліку в процесі отримання знань. Під час реалізації даного методу мета вчителя спрямувати мислення учнів у правильний напрям з метою отримання відповідних знань та навичок. У процесі вирішення проблем учні навчаються брати на себе відповідальність за своє рішення та планувати свою діяльність. Процес проблемно-орієнтованого навчання складається із декількох етапів, а саме формування навчальних груп, презентації проблеми, генерування ідей, вивчення проблеми та самостійне вивчення, синтез та застосування нових знань та рефлексії [17].

Ще одним ефективним методом компетентнісного навчання є інтерактивні методи. Інтерактивні методи навчання представлені у специфічній формі організації діяльності, яка має на меті створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Саме інтерактивні методи для навчання учнів початкової школи забезпечують засвоєння змісту навчання й досягнення цілей навчання при розв’язанні певних завдань. Інтерактивних методи забезпечують учням можливість учням у цікавій та активній навчальній формі здобути життєво необхідні уміння та навички, та сприяють формуванню ключових компетентностей та розвитку наскрізних умінь. Прикладами застосування даного методу є «Мозковий штурм» (генерування ідей для розв’язання завдань), «Дискусія» (обговорення теми, висловлення власних думок), «Коло ідей» (кожен учень по черзі пропонує своє рішення).

Одним із сучасних методів компетентнісного навчання є кейс-метод , або

більш відомий як метод ситуативного навчання на конкретних прикладах. Застосування даного методу дозволяє наблизити освітній процес до реальної практичної діяльності учнів. Суть є кейс-методу полягає в тому, що під час організації навчання використовується опис конкретних ситуацій. Дітям пропонують осмислити життєву ситуацію, опис якої одночасно демонструє не лише практичні проблеми, а і актуалізує певний комплекс знань, які необхідно засвоїти дослідження проблеми [44].

Враховуючи інтегрований характер компетентнісного навчання, доцільним буде застосування методу інтегрованого навчання. Особливість даної методики полягає в тому що навчальний процес ґрунтується на комплексному підході. В результаті чого відбувається процес взаємодії елементів до відповідних властивостей, що супроводжується ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами [19].

Найбільш цікавим та свою чергу компетентнісно орієнтованим є ігрові методи. Застосування даного методу передбачає засвоєння навчального матеріалу допомогою гри, та сприяє знаходженню та отриманню бажаного результату. Особливість ігрового методу полягає в тому, що саме гра є невід'ємною складовою навчального процесу в початковій школі. Використання даного методу відповідає природним потребам учнів молодшого шкільного віку, а одночасно спрямоване на підвищення якості отримання нових знання, розвиток пізнавальної активності та творчої індивідуальності учнів. На засадах використання ігрового методу вчитель допомагає дитині стимулюють мотивацію до отримання нових знань, пізнавати нове та формувати нестандартне мислення. Діти відчувають себе вільними та паралельно задовольняють свої інтелектуальні та емоційні потреби [8].

Як бачимо, компетентнісний компонент є одним із ключових концептуальних засад НУШ. Окрім компетентнісної складової НУШ, виокремлюють також ще вісім складових, які є допоміжними у формуванні компетентнісного навчання НУШ. Компетентнісна складова включає в себе формування 10 основних компетенцій, які мають універсальний характер, та

відповідно до своїх особливостей, дані компетентнісні напрямки можуть набувати свого розвитку вже під час навчання в початковій школі. Досягнення концептуальної мети НУШ є можливим завдяки застосуванню низки сучасних методів навчання, серед яких : інтегроване навчання, ігрові методи, інтерактивні методи, проблемно-орієнтовне навчання та ін.

2.2. Педагогічні умови формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ

Враховуючи комплексний підхід до формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ, можна виокремити дві основні групи педагогічних умова: 1) загальні та 2) предметні.

Особливість загальної групи педагогічних умов формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ полягає в їх універсальному застосуванні, вони дотичні як і під час ведення будь-якого уроку, так і в позаурочний час. Предметні педагогічні умови формування компетентностей учнів початкової школі це ті які необхідно застосовувати під час предметного навчання, відповідно до класифікації основних комптенцій які має надати НУШ.

Однією із засад комплексного та компентнісного розвитку є застосування педагогіка партнерства. Дана педагогічна умова базується на низці засад, а саме: 1) чітке зобов'язання працювати разом педагога та батьків, з метою заохоченню навчальних досягнень дитини; 2) постійна двостороння (вчителі та батьки) комунікація спрямованості; 3) спільно-конструйовані плани зі згодою щодо ролей вчителя; 4) заохочення культури розмаїття, визнання важливості внеску розмаїття у творення позитивного навчального середовища та ін. Як бачимо, педагогіка партнерства вибудовує такі відносини, відповідно до яких учитель виступає в якості наставник, який будує відносини на засадах співпраці. Також дана педагогічна умова сприяє єдиного освітнього простору разом з батьками,

через реалізацію спільних дій. За такої педагогічної умови, учні мають змогу пропонувати ідеї, брати відповідальність за результати своєї роботи [45].

Неодноразово вже зазначалося на інтегративній основі компетентнісного підходу, тому відповідно до даних засад ще однією загальною педагогічною умовою є інтеграція навчального змісту. Метою інтегративного педагогічного підходу є можливість дати дітям цілісне уявлення про навколишній світ , на основі чого й формується їх життєва компетентність. Вчитель має при будь-якій нагоді створювати більше можливостей для практичного застосування набутих знань і вмінь [12]. В науковому просторі виокремлюють декілька видів інтеграційного підходу: 1) повна інтеграція (інтегрування змісту різних навчальних предметів); 2) тематична інтеграція – інтегрування матеріалу з різних предметів для вивчення наскрізних тем); 3) інтеграція видів навчальної діяльності учнів; 4) інтегрування несхожих між собою видів діяльності, що підпорядковуються одній темі [42]. Особливість даного педагогічного підходу полягає в тому, що за формою організації та проведення заняття можуть бути як і традиційними, так нетрадиційними (уроки-подорожі, уроки-казки, уроки-проекти, урок-гра, урок-конкурс, урок-інтерв'ю, уроки-фантазії і мислення та інші). Основними умовами до застосування даної педагогічної умови є в першу чергу розуміння ролі інтеграційної умови в навчальному процесі. Враховуючи провідний принцип НУШ – дитиноцентризм, перед проведенням інтегративного завдання необхідно з’ясувати чи готові діти дидактично і психологічно до проведення такого типу уроку. Звісно же вагому роль відіграє і визначення мотивації. інтегрованого уроку. Змістовно даний урок має бути практично спрямований, та сприяти розширенню ерудиції і світогляду учнів [3]. Застосування даного підходу є цікавим та корисним, але для того, щоб даний педагогічний підхід мав високий змістовний результат є потреба ц чіткому та детальному підході до розуміння особливостей та вимог щодо його застосування.

Організація сучасного освітнього процесу в умовах компетентнісного навчання НУШ не є можливим без застосування такої педагогічної умови як

інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Застосування ІКТ як педагогічної умови сприяє інтенсифікувати навчальний процес і активізувати учнів. Актуалізація даного педагогічного підходу обумовлена тим, що комп'ютерна техніка як засіб навчання може реалізовувати більше засобів навчання на відміну від традиційних засобів. ІКТ дозволяють збільшити рівень візуалізації навчального матеріалу та відповідно ергономіку сприйняття, що в результаті сприяє активізації навчальної мотивації та ефективності навчання. Застосування ІКТ умов надає цілу низку освітніх можливостей для дітей молодшого шкільного віку. Відповідно до засада компетентнісного навчання НУШ, ІКТ надає можливість індивідуалізувати навчальний процес, тим самим пристосувати його до особистісних потреб учнів. Не менш вагомою є можливість компактно представити значний обсяг навчальної інформації, що сприятиме чіткій структурованості та послідовності. Однією із найбільших переваг є посилення візуального сприйняття та засвоєння навчального матеріалу. Мультимедійні технології під час освітнього процесу інтегрують в собі потужні освітні ресурси, та забезпечують середу формування ключових компетенцій.

Електронні програмні продукти серед яких можуть бути як і електронні підручники, так і власні педагогічні розробки дають можливість вчителю підвищити ефективність навчання. Як зазначають педагоги-практики, застосування педагогічної умови ІКТ покращує сприйняття матеріалу учнями. Особливою рисою ІКТ є характер інтерактивності, гнучкості й інтеграції різних типів навчальної інформації. Саме інтерактивність забезпечує «живий» зв'язок між вчителем, учнем і навчальною програмою. Застосування ІКТ надає можливості досягнення дидактичної мети та спроектувати навчальне середовище таким чином, щоб воно відповідало освітнім потребам.

Застосування мультимедійних можливостей як педагогічної умови, нівелює такий психологічний прояв як страх дитини відповісти та зробити помилку. Так, під захоплення цікавим процесом гри при застосуванні мультимедіа, дитина не відчуває остраху та намагається проявити максимум своїх знань. Також ІКТ надає безмежні можливості для самостійної та творчої

діяльності вчителя та учнів [22].

Але для того, щоб дана педагогічна умова була реалізованою на сьогодні є потреба в організації сучасного освітнього середовища. Ефективне проведення офлайн навчання вимагає наявність комфортного простору, відповідно до концепції НУШ клас має бути поділений на зон и для роботи, відпочинку, та інтерактивної діяльності. Також відповідно кабінет має бути оснащеним технічними засобами, серед яких інтерактивні дошки, планшети, мультимедійні проєктори.

Окрім загальних педагогічних умов можна виокремити ще предметні педагогічні умови, які будуть ефективні під час проведення того чи іншого уроку. Так, відповідно до умов НУШ, в молодших класах викладаються наступні уроки: 1) Українська мова і літературне читання; 2) Англійська мова; 3) Математика; 4) Я досліджую світ (інтегрований курс); 5) образотворче/музичне мистецтво; 6) Фізична культура; 7) Інформатика.

Розвитку однієї із компетенцій НУШ, а саме «Спілкування державною мовами», відповідно відповідає вивчення української мови та літератури. Під час формування відповідної педагогічної умови, необхідно звернутися до Державного стандарту початкової освіти мовно-літературної освітньої галузі, яка спрямовує освітню діяльність на інтеграцію у навчанні української мови та читання. Відповідно до пункту 5, Державного стандарту передбачено, застосування ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи) [15].

Відповідно до даних умов доцільним буде застосування таких педагогічних умов:

Метод «Позначки» націлений навчити дітей самостійно працювати з книгою, для цього необхідно на полях сторінки книги під час читання тексту, учням олівцем позначають «+» - інформацію, яка відома для них, «-» - нову інформацію, «?»- незрозумілу інформацію, яка потребує додаткового пояснення.

Метод «Навчаючи, вчусь». Діти, які засвоїли новий матеріал, пояснюють тим, хто його не зрозумів. На уроках української літератури доречним буде

використання методу «Випереджувальні завдання». Застосування якого сприяє залученню учнів до самостійної роботи та розвивають уміння самопрезентації здобутих знань. Цікавим на нашу думку є прийом «Дружня порада», відповідно до якого учні мають нагоду від імені героїв творів надати своїм однокласникам поради, якими вони зможуть скористатися у житті.

Для обґрунтування отриманих знань, та для формування вміння висловлювати власну думку, доречним під час вивчення української мовим та літератури буде метод «За-проти». «Літературний крос», під час якого пропоную скласти закінчення даних висловів.

Для розвитку творчого мислення школярів та здібностей корисним буде ткий педагогічний підхід «каліграм» (запис віршів у вигляді малюнка).Для його проведення необхідно роздати дітям роздруковані розмальовки. Педагог разом з учнями складає вірш про предмет, який зображено на малюнку, а потім записуємо його по контурах.

Для аналізу художніх творів рекомендується використовувати метод «Піраміда», який має алгоритм: 1) ім’я героя твору; 2) два слова, що описують його зовнішність; 3) три слова, що описують місце подій у творі; 4) чотири слова, що описують проблему, порушену у творі; 5) п’ять слів, що описують подію, яка відбувається з героєм твору; 6) шість слів, що описують подію, яка сприяє переосмисленню проблеми; 7) сім слів, що описують подію, яка спрятиме розв’язанню проблеми; 8) вісім слів, що описують розв’язання проблеми [31].

Як бачимо на сьогодні існує вже ціла низка різноманітних педагогічних підходів для організації компетентнісного навчання на заняттях з української мови та літератури. Дані підходи дозволяють як і засвоювати знання з предмету, а й також формувати відповідні мовленнєві компетенції.

Одну із провідних ролей у формуванні компетенцій відіграє саме вивчення математики. Важливо розуміти, що застосування компетентнісного підходу у викладанні математики впливає на формування в учнів здатності ефективно застосовувати математичні знання для вирішення реальних життєвих завдань. НУШ передбачає, що навчання математики передбачає розвиток математичного

мислення та інтуїції, вміння працювати з даними та інформаціє, а також виховання впевненості у математичних здібностях.

В контексті компетентнісних вимог до навчання математики, ефективним буде застосування такої педагогічної умови як контекстуалізація навчання. Застосування даного підходу передбачає створення навчальних ситуацій, які імітують реальні життєві обставини, це сприятиме тому, що учні будуть бачити наявний зв'язок між математикою та життям. Прикладом застосування даного підходу є приклад такого заняття як «Математика в супермаркеті» (2 клас). Основним завданням даного заняття є формування та розвиток навичок додавання і віднімання в межах 100, розуміння концепції грошей та бюджету. Вчитель має створити в класі імітацію супермаркету з різними «товарами» та цінниками. Відповідно до цього надати учням «бюджет» та список покупок. Під час «покупки» учні обирають товари, підраховують загальну вартість та співвідносять її із загальним бюджетом. У разі якщо бюджету недостатньо, учень має відмовитися від якого товару. На фінальному етапі відбувається процес обговорення ситуації того як учні використовували свій бюджет. Завдяки даному підходу формують як і математичні навички так і фінансова грамотність.

Вище згадувалося про проєктну діяльність, даний підхід є також ефективним під час проведення уроків з математики. Так, наприклад корисним може стати проєкт «Математичний город». Основним завданням даного проєкту є інтеграція різних математичних підходів в практичному контексті. Для реалізації даного проєкту необхідно учням створити план городу візуалізувати його на папері, використовуючи геометричні фігури. Потім діти вимірюють справжню ділянку шкільного подвір'я та масштабують відповідно до розробленого плану. Діти обчислюють скільки необхідно насіння та добрив, відповідно до площі. Потім складають т.зв. кошторису проєкту, відповідно до цін витратні матеріали. Створення справжнього городу на шкільному подвір'ї. Та відповідно періодичний моніторинг росту рослин [50].

Як бачимо, така проєктна діяльність сприяє засвоєнню як і математичних компетенції, але й паралельно прослідковується інтеграція з набуттям

екологічних компетенцій.

В продовженні дослідження педагогічних умов формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ, найбільший інтеграційний потенціал має предмет «Я досліджую світ». Саме даний предмет надає найбільш різноманітні можливості до формування інтегрованих педагогічних умов.

Щодо співвідношення предмету «Я досліджую світ» та формування такої компетенції як «екологічна грамотність і здорове життя», доречним буде застосування такої педагогічної умови як «Організація дитячого спілкування з природою на засадах гуманізму». Формування засад гуманізму є одним із основних засад виховання дитини. Саме практичне виховання гуманізму сприятиме формуванню у дитини цінності до навколишнього середовища. Налагодження процесу спілкування з навколишнім світом, завдяки вчителю, надасть дитині можливість осягнути особливості світу природи, його різноманіття та особливостей. Дитяче спілкування з природою формує як і ціннісне ставлення до природи, так і сприяє оволодінню емоційною регуляцією поведінки. Завдяки застосуванню даного педагогічному підходу дитина вчиться бути милосердним та турбуватися про рослинний та тваринний світу. Дана педагогічна умова, формує екологічне сприйняття навколишнього середовища, сприяє формуванню громадської відповідальності перед природним середовищем, цінити та поважати чужий простір (не набридати тваринам, птахам, комахам та ін.) [58].

Ще одною інтегративною педагогічною умовою на засадах розвитку екологічної та творчої компетентності на засадах НУШ є «Активізація художньо-творчих механізмів освоєння дитиною довкілля». Дана педагогічна умова передбачає застосування різних видів художньо-творчої діяльності. Щодо формування природозахисної компетенції та розвитку творчих здібностей, даний підхід сприяє посиленню естетизації природнього середовища. Застосування даної умови передбачає те, що дитина завдяки мовленнєвотворчій діяльності вербально демонструє власне захоплення світом природи. Якщо більш детально,

то дитина під час роботи із природним матеріалом діти можуть актуалізовувати знання про дерева, шишки, жолуді, листочки які, вони використовують. Під час занять з музичного мистецтва діти мають можливість відчути природу у формі звуків: шум води, шерхіт листя, завивання вітру та хурделиці. Фізичне виховання чи хореографія можуть сприяти відтворенню дитиною рухів об'єктів живої та неживої природи. Театральне мистецтво допомагає дитині увійти в образ об'єкта природи, тим самим відчути його, ставши на якусь мить бджілкою, білочкою, сніжинкою [27].

Як бачимо, застосування даної педагогічної умови, різні творчі сегменти допомагають необхідність формування екологічної компетентності, та паралельно сприяють розвитку дитини як багатосторонньо розвинутої особистості.

Ще однією педагогічною умовою, яка сприятиме формуванню громадянської компетентності для молодших школярів є організація начального діалогу, спрямованого на формування громадянської компетентності. Навчальний діалог виступає у якості педагогічної взаємодії між вчителем в умовах навчальної ситуації. Організація та проведення діалогів спряють формуванню особливого середовища в якому учні почувають себе невимушено і комфортно. Основна суть діалогу має містити суперечливі засади. Навчальні діалоги з дітьми молодшого шкільного віку вимагають викладання навчальних предметів у вигляді низки навчальних проблем та завдань.

Виокремлюють декілька типів навчальних діалогів: 1) Колективне спостереження, його особливість полягає в тому, що дітям пропонується наочний навчальний матеріал, відповідно до змістовного наповнення якого діти мають порівняти певні характеристики та описати їх особливості; 2) Фронтальна дискусія, передбачає те, що учні висловлюють свої думки з приводу певної ситуації. Вчитель занотовує їх на дошці. Потім відбувається процес обговорення запропонованих версій і висунення правильної відповіді, тобто до обґрунтування вибраного способу, версії, точки зору.

Застосування даного підходу має свої переваги, бо передбачає участь усіх

дітей, вимагає продуманих та аргументованих відповідей, що сприяє формуванню критичного мислення. Орієнтованими темами для дискусій можуть стати : 1) «Хто такий громадянин?»; 2) «Що представляє собою людина?»; 3) «Рідне місто/село та його цінність» 4) «Радість життя» та ін [54].

Стосовно педагогічних умов формування мистецького блоку компетентностей, то найбільш поширеним є застосування ігрової діяльності. Вчителям необхідно застосовувати інформаційну графіку та інтерактивні малюнки. Так наприклад під час занять з музичного мистецтва пропонується «хмара ключових слів» музичних творів для початкової школи. Вчителям необхідно використовувати зрозумілу візуальну мову та яскраві ілюстрації, тим самим дотримуючись стилю і міри серйозності, образи мають допомагати дитячому сприйняттю.

Музично-ігрова діяльність потребує також застосування мультимедійних технологій відеозображення та анімації. Можна придумувати прості танцювальні рухи до пісень («Пісня про зарядку», О. Янушкевич, «Киця-Кицюня» І. Білик), підбирати музичний супровід для проведення руханок, створювати флеш-моби, хореографічні композиції, веселі розвиваючі нейропсихологічні руханки («Булька», «Черепаха аха...», «Hare Dance», та ін).

Розглянемо ще низку музично ігрових педагогічних умов проведення уроку мистецтва. Так, наприклад ігровий прийом «Митці інтегрални», містить у собі підбір або створеннямалюнку/ розігрування театралізованого етюду малюнку до музичного твору композитора.

«Кліпмейкери-інтегрални»: підбір наочності, фото та відеоматеріалів; вибір відеофрагментів із мультфільмів та кінофільмів, де звучить музика того чи іншого композитора. «Екскурсоводи–митці»: віртуальна подорож життєвим шляхом відомої творчої особистості та ін [26].

Ігрова умова проведення занять вважається і під час вивчення англійської мови. З метою того, щоб уроки з вивчення іноземної мови не були нудними вчителі повинні зацікавити дітей англійською мовою. Тому важливою умовою викладання англійської мови в початкових класах з урахуванням особливостей

молодших школярів: рухливість, активність, емоційність та нестабільність уваги. Ігрова форма допомагає відволіктись від книг та правил та корисно провести час. Ігри сприяють тому, що іноземна мова сприймається не як складна інформація, яку потрібно вивчити, а як реальний і доступний засіб спілкування дітей [4].

Світового визнання отримала концепції Рудольфа Штайнера, щодо засад раннього навчання іноземним мовам. Сутність даного концепції полягає у утому, що велике значення приділяється слуханню і повторенню хором діалогів і віршів, використанню музично-ритмічних елементів, що підтримують мимовільне запам'ятовування, застосуванню ігор, невербальних засобів спілкування, діяльнісному спілкуванню [6].

Відповідно до концептуальних засад компетентнісного навчання в умовах на сьогодні існує ціла низка педагогічних умов. Дані умови можна поділити на дві групи: загальні та предметні. Загальні педагогічні умови відповідно до своїх засад сприяють формуванню основних компетентнісних засад розвитку дитини. Відповідно дані загальні педагогічні умови слугують фундаментом до формування та розвитку предметних педагогічних умов, особливості яких залежать саме від сутнісно-предметних особливостей уроків які викладаються для учнів молодшої школи, та тим компетентностям які мають бут сформовані під час навчання в школі. Як бачимо, найбільш широкий асортиментом педагогічних умов має предмет «Я досліджую світ» завдяки його інтеграційному характеру. Найменше педагогічні умови представлені для філологічних предметів навчання.

2.3. Методичні рекомендації щодо формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ

Сучасні виклики вимагають сучасних рішень, не виключенням стало навчання дітей в початковій школі. Так в 2018-2019 навчальному році, українська система шкільної освіти перейшла на засади Нової української

школи, змістовною основою якого є компетентнісне навчання. На сьогодні вже існує цілий ряд методичних засад щодо особливості формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ. Нашим ключовим завданням є надати такі методичні рекомендації які зможуть оптимізувати процес формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ відповідно до сучасних викликів. Починаючи із 2020 року, частина українських шкіл функціонує в умовах дистанційного навчання, а інша частина на засадах змішаного навчання (в залежності від безпекової ситуації в країні). Пандемія COVID-19, початок повномасштабної війни та впровадження воєнного стану в державі внесли певні корективи в особливості функціонування освітніх закладів. В контексті даних умов до освітнього процесу висуваються особливі вимоги щодо особливостей організації освітнього процесу. В таких умовах основною метою є забезпечення безперервності освітнього процесу, емоційні підтримка та формування ключових компетентностей навіть у складних обставинах. Відповідно до даних викликів доцільним буде застосування наступних методичних рекомендацій які :

1. Інтеграція життєвих навичок. Пандемія актуалізувала питання пов’язані зі здоровим способом життя, а війна внесла свої корективи щодо особливостей життєіяльності, обидні проблемні ситуації загалом збільшили роль таких понять як «безпека» та «небезпека». Враховуючи це, сучасне компетентнісне навчання має будуватися на безпекових засадах. В контексті цього є потреба включення до уроків інформації про правила поведінки під час повітряної тривоги, користування тривожним рюкзаком тощо. Корисним також буде проведення тематичних занять які стосуються формування культури гігієни. Такі заняття можуть проводити як і вчителі, так і запрошені дитячі педіатри. Враховуючи вагомий характер інтерактивних засобів навчання, корисними буде проведення тематичних заходів (уроків) які сприятимуть формуванню правил безпеки в умовах війни. Звісно, кожен українець вірить в те, що війна рано чи пізно завершиться, але вважаємо, що формування безпекової компетентності в умовах війни, є одним із тих необхідних компетентностей у відповідності і з іншими

базовими, матимуть практичноорієнтований характер, і можуть знадобитися в будь-яких критичних умовах життя. Щодо саме практичного середовища інтеграції життєвих навичок в критичних умовах життя, то доречним буде організація та проведення занять, які сприятимуть формуванню навичок виживання і самоорганізації: планування дня, складання бюджету, базові навички кулінарії, основи медицини.

2. Підтримка батьків. В рамках реалізації педагогічного партнерства, підтримка батьків буде перевагою до формування компетентнісних засад розвитку дитини. Позитивний вплив матиме організація простих активностей, які можуть виконуватися разом із батьками. Це може мати вигляд або в організації спільних з батьками театралізованих постанов, знайомство з професіями батьків, конкурсне приготування страв, проведення майстер-класів, тощо. В складних умовах війни, не менш корисним буде проведення зустрічей (як в оналайн, так і офлайн форматах), де буде пояснюватися, як підтримувати дитину в навчанні в умовах стресу чи обмежень.

В контексті викликів війни, в питанні педагогічного партнерства та підтримки дитина та батьків, актуальну роль набуває формування такої компетентності яка пов’язана з тим, що в сім’ях дитини батьки можуть бути військовослужбовцями та ветеранами. Тому вважаємо, що школа має сприяти підготовці дитини до того, що їх батьки після війни зазнають як мінімум ПТСР (посттравматичний стресовий розлад). На жаль, такі діти мають бути готові до того, що поведінка їх батьків може змінитися. Дитина повинна усвідомлювати та розумітися на тому, як сприймати те, що відбувається навколо, як діяти в кризових ситуаціях, і чим вона зможе допомогти. Тому компетентнісне освітнє середовище має враховувати дані особливості, та потенційні виклики з якими може зустрітися дитина внаслідок війни.

3. Соціально-емоційне навчання. Відповідно до вище розглянутих викликів сучасне компетентнісне навчання в початковій школі має сприяти формуванню емоційної стійкості. Емоційне навчання буде корисним як і для сприяння вирішенню проблем які пов’язані із зовнішніми подразниками, але й також

допоможуть дитині в подальшому (підлітковому віці) вирішувати питання пов’язані зі своїми внутрішніми емоційними викликами.

Отже, доречним буде впровадження в навчальний процес вправ для зняття стресу, це можуть бути як дихальні техніки, релаксаційні ігри, малювання на вільну тему. Шкільний психолог також може ініціювати створення в школі такої психологічної кімнати, де дитина різними шляхами може опрацювати стресові ситуації. Діти можуть побоятися звернутися до психолога за допомогою, але такі кімнати будуть сприяти до самоусвідомлення існуючої емоційно-психологічної проблеми. Також соціально-емоційне навчання сприяти формуванню ціннісного ставлення до себе, чого інколи не вистачає в дорослому житті. Тому одним із варіантів поглиблення усвідомленості себе як частину колективу, може бути використання простих питань для обговорення емоцій: «Що сьогодні тебе порадувало?».

В умовах дистанційного навчання у дітей молодшого шкільного віку, зменшився рівень комунікаційної взаємодії з однолітками. Для того, щоб розвивати в умовах дистанційного навчання комунікаційну компетентність необхідним є організація невеликих онлайн-груп для спілкування, де учні можуть обмінюватися думками та підтримувати один одного.

4. Дистанційні інтерактивні методи компетентнісного навчання. Звісно, враховуючи той факт, що Україна вже не перший рік практикує дистанційне навчання, вважаємо, що урізноманітнення інтерактивних онлайн-заняття буде сприяти оптимізації комптентнісного навчаннння серед учнів початкової школи. Тут необхідно враховувати той факт, що діти в даному віці навчаються на засадах наглядно-дієвого мислення, як потребує різноманітних підходів до навчання. Не менш поширеною проблемою серед дітей на сьогодні є перевага кліпового мислення, сутність якого полягає в звичці сприймати інформацію за допомогою коротких, яскравих посилів, що втілені у форматі постеру, відеокліпу. Тому для того, об навчальний матеріал сприймався більш ефективно відповідно до даних особливостей є потреба у застосуванні різноманітних інтерактивних дистанційних інструментів навчання. Так на сьогодні уроки

проводяться на таких платформах як Zoom, Google Meet або Microsoft Teams. Відповідно для того, щоб урок мав і візуальний характер необхідною умовою для проведення інтерактивних уроків є використанням віртуальної дошки.

Для оптимізація навчального дистанційного процесу рекомендується виконання спільних завдань у реальному часі, наприклад, завдяки таким інструментам як Google Docs чи Padlet. Окрім цього цікавими та необхідним буде залучення в освітньому процесі таких освітніх платформи, LearningApps, Kahoot, що сприятиме виконанню інтерактивних завдань, тестів та вікторин.Освітні платформи забезпечать закріплення знань у умовах реального часу, та дозволить в інтерактивному режимі підвищити мотивацію до отримання знань. А для пояснення складних тем, вдалим поєднанням буде залучення мультимедійних матеріалів (відео, інтерактивні книги, анімації) у поєднанні з такою педагогічною умовою як обговорення, або дискусія.

Корисним доповненням до застосування інтерактивних методів начання буде проведення уроків на засадах віртуальної та доповненої реальності**.** Так проведення уроків за допомогою VR-окулярів, дозволить учням «мандрувати» космічним простором, досліджувати океан чи відвідувати історичні місця. Вище згадувалося про застосування STEAM-підходу в організації освітнього простору. Його вміле використання дозволить інтегрувати мистецтво, науку, технології інженерії та математики в освітній процес.

Допоміжним інструментом стане і інтеграція методичних засад організації та проведення занять, так інтерактивні методи можна поєднати з ігровим методом навчання. Таким методом наприклад можуть стати віртуальні квести. Для цього в нагоді стануть онлайн платформ для створення квестів Genially, Classcraft. Або також під час освітнього процесу для більш різноманітного засвоєння матеріалу та підтримки мотивації навчання у дітей вдалим рішенням буде використання цифрових ігор для вивчення математики, мов, природознавства.

5. Формування навичок самооцінки і рефлексії. Дотичним до сучасних викликів, та відповідно для розвитку самопізнання та формування навичків

самооцінки та рефлексії корисною ініціативою буде запровадження серед учнів початкової школи щоденнику емоцій. Учні будуть вести щоденник, де будуть занотовувати свої емоції, труднощі та успіхи. Потім раз місяць/тиждень має відбуватися регулярне обговорення рефлексій під час заняття або в індивідуальному порядку.

Для формування навичок самооцінки і рефлексії корисним також буде **в**икористання методів формувального оцінювання: смайлики, сигнальні картки, вербальний зворотний зв'язок. А також формування зворотного зв'язку між вчителем та його учнями, для надання об'єктивної оцінки щодо якості навчального процесу.

6. Сервісне навчання. Враховуючи те, що мета НУШ це формування у дітей практично орієнтованих навичок, корисним інтеграція в навчальне середовище засад сервісного навчання. Для реалізації даного методу необхідним є ключення завдань, які спрямовані на вирішення реальних соціальних проблем. Це може стосуватися будь-яких напрямків діяльності, наприклад допомога безпритульним тваринам, допомога літнім людям або ветеранам війни, організація та проведення екологічних акція (прибирання територій, побудова годівничок для птахів разом з батьками) .

7. Професійний розвиток учителя. Відповідно до засад НУШ та вимог щодо впровадження компетентнісного навчання бачимо, наскільки збільшується роль вчителя початкових класів. Для того щоб робота вчителя була якісною та ефективною є потреба в тому щоб вчитель на постійних засадах підвищував свою кваліфікацію. Сучасний вчитель окрім педагогічний знань на сьогодні має володіти також знаннями в галузі психології, соціальної роботи, інформатики та ін. Для цього відповідно є потреба в участі вчителів у тренінгах, семінарах, вебінарах, які саме і навчають новим методикм навчання. Також необхідним чинником є вивчення сучасних освітніх технологій і адаптація їх до освітнього процесу. Якщо дивитися більш детально керівництво школи має протидіяти професійному вигоранню вчителів молодших класів, використовуючи різноманітні методи попередження та протидії даному явищу (висока заробітна

платня, відпустки, організація відповідних тренінгів, впровадження дозвілля для вчителів (йога, фітнес, арт-терапія)).

Відповідно вже до широкого методичного комплексу напрацювань які вже адаптовано до компетентнісного навчання в умовах НУШ на сьогодні є потреба у впровадженні таких методик які сприяли б формуванню тих компетенцій які б відповідали сучасним викликами війни. Також потребує урізноманітнення вже наявні інтерактивні та ігрові методи навчання. Корисним також буде збільшення ваги саме формуванню самооцінки та рефлексії серед учнів початкової школи, що сприятиме формуванню вміння самопізнання ще з дитинства. Вважаємо, що якість формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ, здебільшого залежить від учителя, тому саме надання всеохоплюючої підтримки для розвитку педагогічної майстерності вчителя буде впливати на компетентісний розвиток дітей молодшого шкільного віку.

ВИСНОВКИ

1. Як і будь-яка наукова проблема, дослідження та вивчення педагогічних умов формування ключових компетентностей учнів початкової школи, вимагає комплексного підходу. Одним із таких кроків стало дослідження сутності та аналіз основним понять даної роботи. Такими поняттями стали: «початкова школа (освіта)», «молодший шкільний вік», «педагогічні умови», «компетентності», «компетентнісний підхід», «нова українська школа». Кожне з розглянутих понять, розкриває сутність та особливість теми даної роботи. Поняття «початкова школа», окреслює освітні особливості які надаються на даному рівні. «Молодший шкільний вік», вікові та психологічні особливості дитини, спонукає саме до вибору підходів до розробки педагогічних умов. Поняття «педагогічні умови», власне демонструє сукупність засобів, методів та підходів до реалізації освітньої діяльності. Поняття «компетентність» продемонструвало нам що це інтегроване, системне поєднання знань, умінь і навичок, норм, емоційно-ціннісного ставлення та рефлексії, що складають мінімальну готовність особистості до вирішення практичних завдань. Відповідно да даного розуміння компетентності, поняття «компетентнісний підхід» демонструє нам те, що його варто сприймати як освітню концепцію, основна мета якої отримання учнями не тільки теоретичних знання, але й практичних навичок, та відповідно вміння застосовувати їх у реальному житті. В контексті теми даної роботи, необхідно дослідити особливості формування ключових компетентностей в умовах НУШ. На сьогодні НУШ представляє собою сучасне освітнє шкільне середовище, основною метою якого і є формування цілої низки різних компетентностей.

Структурно-функціональні особливості компетентності обумовлені її складним та багатофункціональним характером. Основним структурними компонентами компетентності є: 1) когнітивно-ціннісний; 2) емоційно-мотиваційний; 3) інтерактивно-комунікативний; 4) поведінково-діяльнісний.

Виходячи із особливості кожного бачимо, що саме їх змістовна складова сприяє до основних засад формування особливостей життєдіяльності людини. Відповідно до структурних особливостей компетентності, відповідно бачимо, що її функціональна складова складається з : 1) інформативної функції; 2) атитюдної функції; 3) життєво-футурологічної; 4) рефлексивної; 5) комунікативна функція демонструє наскільки ефективно людина здатна налагоджувати комунікацію та відповідно взаємодіяти з соціальним середовищем; 5) діяльнісна функція. Дані структурно-функціональні особливості компетентності мають загальний характер, але необхідно враховувати, що дані засади є базовими для формування будь-якої іншої вузькогалузевої компетентності.

Щодо особливості навчально-пізнавальної компетентності учнів початкової школи як педагогічна проблема, то вона представлена у вигляді чотирьох компонентів: 1) мотиваційно-ціннісний; 2) когнітивний; 3) діяльнісний; 4) досвідний компоненти. Кожен з вказаних компонентів відповідає за певний сегмент формування компетентності. Особливість мотиваційно-ціннісного компоненту полягає в наявності причини яка спонукає до навчано-пізнавальної діяльність, а цінність то це психологічні утворення які керують поведінкою людини та її соціалізацією в суспільстві. Когнітивний компонент відповідає за забезпечення учнями здатності розуміти, аналізувати, інтерпретувати отриманні знання та використовувати її в подальшому повсякденному житті. Діяльнісний компонент, представлений загально-навчальними уміннями. Досвідний компонент навчально-пізнавальної компетентності відповідає за цілеспрямований процес продуктивного здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

Враховуючи багатокомпонентний характер навчально-пізнавальної компетентності учнів початкової школи відповідно під час формування даної компетентності педагоги зустрічаються з рядом проблем. Основними педагогічними проблемами є: 1) мотиваційні труднощі; 2) нерівність у стартових можливостях; 3) складність роботи в одному темпі; 4) соціально-емоційний

клімат; 5) низький рівень інтеграції предметів. Вирішення даних педагогічних проблем в умовах формування навчально-пізнавальної компетентності потребує цілої низки засобів, методів та підходів які мають вирішуватися як на концептуальному рівні, так і на рівні кожного педагогу.

2. На сьогодні в Україні функціонує реформа НУШ, яка і передбачає основні концептуально-методичні засади формування компетентнісного навчання учнів початкової школи. Основними концептуальними складовими НУШ є: 1) дитиноцентризм; 2) компетентнісний зміст освіти; 3) педагогіка партнерства; 4) наскрізне навчання; 5) нова структура школи; 6) автономія шкіл; 7) справедливе фінансування; 8) вмотивований вчитель; 9) інклюзивна освіта.

Як бачимо, одним із основних компонентів є саме і компетентнісне навчання. Якщо враховувати особливості компетентнісного навчанння бачимо, що всі інші концептуальні компоненти НУШ є допоміжними щодо засад формування ключових компетентностей у дитини під час навчання в школі. Відповідно до засад компетентнісного навчання, НУШ виокремлює 10 основаних компетентностей які має набути дитина під час навчання в школі: 1) спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; 2) спілкування іноземними мовами; 3) математична компетентність; 4) компетентності у природничих науках і технологіях; 5) інформаційно-цифрова компетентність; 6) уміння вчитися впродовж життя; 7) ініціативність і підприємливість; 8) обізнаність та самовираження у сфері культури; 9) соціальна та громадянська компетентності; 10) екологічна грамотність і здорове життя. Кожна з вказаних компетентностей відіграє вагому роль у становленні дитини як особистості, яка здатна адаптуватися до викликів мінливого життєвого середовища.

3. Враховуючі педагогічні проблеми формування навчально-пізнавальнї компетентності та концептуальна засади НУШ, відповідно необхідно розглянути педагогічні умови формування компетентностей учнів початкової школи в умовах НУШ. Їх можна поділити на дві групи: загальні та предметні. До групи загальних педагогічних умов можна віднести 1) педагогіка партнерства: 2) використання ІКТ; 3) інтегративний підхід та ін. Загальні педагогічні умови

сприяють налагодженню навчального мікроклімату та налаштовують на дітей на формування компетентностей. Відповідно предметні педагогічні підходи, це ті які доцільно використовувати саме під час вивчення того чи іншого уроки, які сприятимуть формуванню відповідних профільних компетентностей. Процес дослідження предметних педагогічних умов продемонстрував, що на сьогодні більшість даних умов сформовані саме вчителями практиками. Вважаємо, що більшість із них потребує більш детального наукового дослідження, щодо роль та особливостей використання в системі початкової освіти.

4. Щодо методичних рекомендацій, які націлені на оптимізації компетентнісного навчання учнів початкової школи в умовах НУШ, то включають у собі виклики як загально-навчального характеру, так і викликів повномасштабної війни в Україні. Тезово рекомендації виглядають наступним чином: 1) інтеграція життєвих навичок; 2) різностороння підтримка батьків; 3) соціально-емоційне навчання; 4) дистанційні інтерактивні методи компетентнісного навчання; 5) формування навичок самооцінки і рефлексії; 6) сервісне навчання; 7) професійний розвиток учителя. Кожна із запропонованих рекомендацій або прямо чи опосередковано матиме вплив на формування ключових компетентностей учнів початкової школи, або розширюватиме вже існуючі методичні засади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович Л. М. Ефективність впровадження методу проєктів на заняттях в початковій школі. URL: https://naurok.com.ua/efektivnist-vprovadzhennya-metodu-pro-ktiv-na-zanyattyah-v-pochatkoviy-shkoli-342818.html (дата звернення: 23.11.2023).

2. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Європейській вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід:* монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81-109.

3. Атаманчук О. І. Інтеграція навчальних предметів як засіб формування в молодших школярів цілісності сприйняття світу. *Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів* / уклад. Л. Н. Добровольська, В. О. Чорновіл. Черкаси : Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. С.25-46.

4. Блінова О. В. Опис проблеми «формування мотивації до навчання молодших школярів». URL: https://naurok.com.ua/opi-problemi-formuvannya-motivaci-do-navchannya-molodshih-shkolyariv-7108.html (дата звернення: 22.11.2024).

5. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 / Криворізьк. держ. пед. універ. Кривий Ріг, 2001. 238 с.

6. Булгаза В. О. Особливості раннього навчання англійської мови в початковій школі. URL: https://vseosvita.ua/library/osoblivosti-rannogo-navcanna-anglijskoi-movi-v-pocatkovij-skoli-128753.html (дата звернення: 25.11.2024).

7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ-Ірпінь : ВТФ -Перун, 2009. 1736 с.

8. Глушко З. А. Методичні рекомендації «Ігрові технології навчання як

ефективні засоби розвитку пізнавальних інтересів учнів початкової школи». URL: https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-igrovi-tehnologi-navchannya-yak-efektivni-zasobi-rozvitku-piznavalnih-interesiv-uchniv-pochatkovo-shkoli-338015.html (дата звернення: 23.11.2024).

9. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України.* 2008. № 3. С. 23-30.

10. Голубова Г. В. Педагогічні умови розвитку обдарованості студентів. URL: http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Pedagogica/2_105345. doc. htm. (дата звернення: 20.11.2024).

11. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

12. Горгош Л. Яка буває інтеграція. *Учитель початкової школи*. 2018. №9. С. 32-35.

13. Демчук О. А. Молодший шкільний вік як сенситивний період для формування набутої безпорадності. URL:https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/4305/1/MOLODShYI%20ShKILNYI%20VIK%20YaK%20SENSYTYVNYI%20PERIOD%20DLIa%20FORMUVANNIa%20NABUTOI%20BEZPORADNOSTI.pdf (дата звернення:20.11.2024).

14. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93п (дата звернення:20.11.2024).

15. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text (дата звернення: 24.11.2024).

16. Докторович М. Соціальна компетентність як наукова. *Психологія і суспільство.* 2009. № 3. С. 144-147.

17. Дьоміна І. Механізм проблемно-орієнтованого навчання. URL: https://nus.org.ua/view/mehanizm-problemno-oriyentovanogo-navchannya/ (дата звернення: 23.11.2024).

18. Іванова В. Діагностика розвитку творчого мислення у дошкільному

та молодшому шкільному віці. *Наука і освіта*. 2010. № 2. С. 213-218.

19. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи URL: https://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-1/ (дата звернення:23.11.2024).

20. Казюк Н. О. Психологія молодшого школяра. URL : https://vseosvita.ua/blogs/psykholohiia-molodshoho-shkoliara-23649.html (дата звернення: 20.11.2024).

21. Компетентнісний підхід як цільова орієнтація освітнього процесу в Новій українській школі. URL: https://mova.ipo.kubg.edu.ua/kompetentnisnyj-pidhid (дата звернення: 20.11.2024).

22. Костюкович О. О. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі. URL: https://naurok.com.ua/informaciyno-komunikaciyni-tehnologi-v-pochatkoviy-shkoli-406305.html (дата звернення: 24.11.2024).

23. Кочерга В. Молодший шкільний вік. Енциклопедія Сучасної України/ редкол. : І. М. Дзюба та ін. URL : https://esu.com.ua/article-69054 (дата звернення: 20.11.2024).

24. Лавренко С. О. Особливості організації початкової освіти в Україні та за кордоном : методичні рекомендації до семінарського заняття для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 4 року навчання факультету початкового навчання галузь знань: 01«Освіта/Педагогіка», спеціальність: 013 «Початкова освіта». Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019. 15 с.

25. Ляшенко О. І., Бургун І. В. Розвиток навчально-пізнавальної компетентності учнів основної школи у навчанні фізики. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2013. №109. С.68-73.

26. Мар’євич Н. Педагогічні умови мистецької підготовки вчителя до організації музично-ігрової діяльності з учнями Нової української школи. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти*. 2022. Вип. 2. С.62-74.

27. Михайлик О. Г. Морально-естетичне ставлення людини до природи – важливий елемент екологічної культури сучасного суспільства. *Наукове Пізнання: методологія та технологія.* 2013. Вип. 1. С. 95-100.

28. Нова українська школа. URL: https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&type=all&tag=nova-ukrainska-shkola (дата звернення: 20.11.2024).

29. Нова українська школа: ключові компетентності. URL: https://uied.org.ua/2020/03/323/ (дата звернення: 20.11.2024).

30. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 23.11.2024).

31. Нестеренко А. С. Сучасні форми і методи навчання на різних етапах уроків української мови і літератури в початковій школі.URL: https://naurok.com.ua/suchasni-formi-i-metodi-navchannya-na-riznih-etapah-urokiv-ukra-nsko-movi-i-literaturi-v-pochatkoviy-shkoli-310347.html (дата звернення: 24.11.2024).

32. Панібратська А. В. Зміст поняття «Педагогічні умови». URL: https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/89-suchasni-tekhnolohiyi-rozvytku-profesiynoyi-maysternosti-maybutnikh-uchyteliv-25-zhovtnia-2018-r/173-zmist-ponyattya-pedagogichni-umovi (дата звернення: 20.11.2024).

33. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / А. М. Алексюк та ін. Київ : ІСДО, 1993. 336 с.

34. Початкова середня школа. URL: http://www.school325.kiev.sch.in.ua/uchnyam/pochatkova_shkola/ (дата звернення: 20.11.2024).

35. Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» URL: (дата звернення: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-р#Text 23.11.2024).

36. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII.. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 20.11.2024).

37. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя: Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від

18 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 23.11.2024).

38. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-р#Text (дата звернення: 23.11.2024).

39. Психологічна енциклопедія / упоряд. О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.

40. Розвиток соціально-комунікативної компетентності обдарованих учнів початкової школи : посібник / редкол.: Н. В. Лук'янчук та ін. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2014. 132 с.

41. Рудницька Н., Тарнавська Н., Дидактична суть інтеграції та способи її реалізації в процесі навчання математики в закладі дошкільної освіти та початковій школі. *Молодь і ринок.* 2018. №7 (162), С.46-51.

42. Сабадош Ю. Г. Мотиваційно-ціннісний компонент як один із складових самоосвітньої компетентності студентів технічних ЗВО. URL: https://conferences.vntu.edu.ua/ index.php/all-hum/all-hum-2020/paper/view/9682 (дата звернення: 21.11.2022).

43. Сипняк Т. Кейс-технологія в початковій школі. URL:https://naurok.com.ua/keys-tehnologiya-v-pochatkoviy-shkoli-185727.html#:~:text=Суть%20методу%20досить%20проста%3A%20для,засвоїти%20при%20вивченні%20даної%20проблеми. (дата звернення: 23.11.2024).

44. Скиба М. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona- ye-u-shkoli/ (дата звернення: 24.11.2024).

45. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.

46. Словник української мови / ред. колег.: І. К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка, 1973. 840 с.

47. Старенький І. Що таке STEAM-освіта і чому вона така популярна. URL: https://life4.pravda.com.ua/columns/2019/03/26/236224/ (дата звернення: 22.11.2024).

48. Стом О. Ю. Навчальні ігри в початковій і середній школі. Харків : Основа, 2010. 127 с

49. Сторожук Н. Компетентнісний підхід у викладанні математики в початковій школі НУШ: практичні стратегії та приклади занять. URL: https://naurok.com.ua/kompetentnisniy-pidhid-u-vikladanni-matematiki-v-pochatkoviy-shkoli-nush-praktichni-strategi-ta-prikladi-zanyat-427534.html (дата звернення: 24.11.2024).

50. Стратегія реформування освіти в Україні : рекомендації з освітньої політики. URL: http:// www.irf.kiev.ua/files/ukr/programs_edu_ep_409_ua_ref_ strategy.pdf. (дата звернення:21.11.2024).

51. Тарандушко Н. А. Компетентнісний підхід в сучасній освіті. URL: https://vseosvita.ua/library/kompetentnisnyi-pidkhid-v-suchasnii-osviti-867903.html (дата звернення: 20.11.2024)

52. Тверезовська Н., Філіппова Л. Сутність та зміст поняття «Педагогічні умови». *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 90–92.

53. Топчий А. О. Формування громадянської та історичної компетентності молодших школярів : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 013 «Початкова освіта» / наук. керівник М. Д. Дяченко. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 81 с.

54. Фізеші О. Й. Початкова школа як система: історіографія поняття. *Початкова школа.*. 2015. Вип. 67. С. 47-53.

55. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль : Мандрівець, 2009. 360 с.

56. Цільник О. М. Складові структури компетентностей. URL: http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/13993/1/Tsilmak%20O.%20M.%202009.pdf.pdf (дата звернення: 21.11.2024).

57. Шевчук К. Д. Тирон О. О. Характеристика педагогічних умов

формування ціннісного ставлення до природи у молодших школярів. *Інноваційна педагогіка.* 2022. Вип. 48. С.215-218.